

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Commentariorvm, Ac Dispvationvm, In Tertiam Partem Divi Thomae. Tomi Qvinque

Qui Est Primvs De Sacramentis: In Qvo Ea Continentvr, Qvæ Post
Præfationem Indicantvr

Suárez, Francisco

[Köln], 1619

Dispvatio XLVI. An sit realis præsentia Christi in Eucharistia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93807](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93807)

Christus inuisibiliter: ita & in hoc sacramento carnem suam nobis exhibet inuisibili modo. Quae quidam non attendentes, posuerunt corpus & sanguinem Christi non esse in hoc sacramento, nisi sicut in signo quod est tanquam haereticum abijcendum, ipote verbis Christi contrarium. Vnde & Berengarius, qui primus huius erroris autor fuit, postea coactus est suum errorem renouare, & veritatem fidei confiteri.

Ad primum ergo dicendum, quod ex hac auctoritate praedicti haeretici occasione errandi sumpserunt, male verba Augustini intelligentes. Cum enim Augustinus dicit: Non hoc corpus, quod videtur, manducaturus es, non intendit excludere veritatem corporis Christi, sed quod non erat manducandum in hac specie, in qua ab eis videbatur. Per hoc autem quod subdit. Sacramentum quod vobis commendamus, spiritaliter intellectum significabit vos, non intendit, quod corpus Christi sit in hoc sacramento solum secundum mysticam significationem, sed spiritaliter dici, id est, inuisibiliter, & per virtutem Spiritus S. Vnde super Ioan. exponens id, quod dicitur: Caro non prodest quicquam, dicit. Sed quo modo illi intellexerunt, carnem quippe sic intellexerunt manducandam, quomodo in caduere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo spiritu vegetatur, accedit spiritus, ad carnem, & prodest plurimum. Nam si caro nihil prodesset, Verbum caro non fieret, ut habitaret in nobis.

Ad secundum dicendum, quod verbum illud Augustinus & omnia similia sunt intelligenda de corpore Christi, secundum quod videtur in propria specie (secundum quod etiam ipse Dominus dicit Matth. 26. Me autem non semper habebitis) inuisibiliter tamen sub speciebus huius sacramenti, est, ubi cumque hoc sacramentum perficitur.

Ad tertium dicendum, quod corpus Christi non est eo modo in hoc sacramento, sicut corpus in loco, quod suis dimensionibus loco commensuratur, sed quodam speciali modo, qui est proprius huic sacramento. Vnde dicimus, quod corpus Christi est in diversis altaribus, non sicut in diversis locis, sed sicut in sacramento. Per quod non intelligimus, quod Christus sit ibi solum sicut in signo, licet sacramentum sit in genere signi: sed intelligimus corpus Christi hic esse (sicut dictum est) secundum modum proprium.

Ad quartum dicendum, quod ratio illa procedit de praesentia corporis Christi prout est praesens per motum corporis, id est, prout est in specie visibili, non autem prout est spiritaliter, id est, inuisibili modo & virtute spiritus. Vnde Augustinus dicit super Ioan. Si intellexisti spiritaliter verba Christi de carne sua, spiritus & vita tibi sunt, si intellexisti carnaliter, etiam spiritus & vita sunt, sed tibi non sunt.

COMMENTARIUS.

Veritatem distinguit Diu. Thomas a solis signis, vmbra & figuris. Vnde sensus huius tituli est, an hoc sacramentum pon tantum sit signum, & figura, sed reuera corpus ipsum Christi, quod in ipso realiter contineatur. Et hoc sensu affirmat, corpus Christi esse in hoc sacramento secundum veritatem. Quod primum probat verbis Christi Domini, quae statim diligentius expendenda sunt. Deinde adiungit coniecturas. Prima est comparatione nouae & antiquae legis, comparantur enim ut vmbra, & veritas, & ideo dicitur, ut Christus, qui in veteribus sacramentis in figura continebatur, in lege noua, & in aliquo eius sacramento vere, ac realiter adesset. Quae rationem terigit Ambrosius super ad Hebr. 10. & egregie Augustinus Epistolae 7. ad Casul. & propterea Chrysostr. homil. 83. in Matth. dicit, post figuram, Christum adiunxisse veritatem, & optime Tertullus de resurrectione carnis, c. 20. Nec omnia (inquit) imagines sunt, sed & veritas, non omnia vmbrae, sed & corpora; nam si omnia figura, quid erit illud, cuius est figura? Ex quibus potest ratio facta confirmari, conferendo hoc Eucharistiae sacramentum, cum figuris, quibus Franc. Suarez Tom. 3.

in veteri lege praesignificatum est: oportet enim, ut illas antecellat, sicut res imaginem, & corpus vmbra, iuxta doctrinam Pauli 1. ad Corinth. 10. ad Galat. 3. & 4. ad Hebr. 10. & ad Colof. 2. Quam exponit Hieronymus ad Titum 1. circa illa verba, Non attendentes Iudaicis fabulis, & c. at vero parua esset excellentia huius sacramenti, comparatione illorum signorum, si tantum in figura Christum contineret. Quia, si res ad significandum imposita considerentur, saepe in lege veteri erant perfectiores, ut agnus, manna, & c. Si significatio, etiam illae significabant Christum, & quamuis dici possit hoc sacramentum excellere, tum, quia significat Christum ut praesentem, tum etiam, quia expressius significat, quam vetera, & fortasse, quia gratiam confert, tamen haec omnia non adaequant perfectionem, & excellentiam nouae legis, ut ex modo loquendi Scripturae & Sanctorum colligitur, nam propter hanc causam Christus comparando hoc sacramentum cum manna, Ioan. 6. dicit, hunc solum esse verum cibum, quia est caro eius, ut ibi Chrysostr. & Aug. notarunt, & optime Cyrillus lib. 3. in Ioan. c. 34. & Ambr. lib. de myster. ca. 9. & eodem modo Cyprianus de Passio. comparans hoc sacramentum cum agno paschali, dicit, illum agnum fuisse consumptibilem cibum, hoc vero sacramentum esse inconsumptibile. Quam comparationem profequitur etiam Leo Papa sermo. 7. de Passio. Chrysostr. hom. 45. in Ioan. Si tantum (inquit) fuit figura, quid ipsa veritas? idem hom. 61. ad pop. & hom. ad Neoph. ubi tantum inquit differre hoc sacramentum a veteri, quantum sanguis Christi, a sanguine agni paschalis. Et hoc modo, explicata haec ratio D. Thom. satis probabilis est, & adiuncta Patrum auctoritate, est valde efficax. Alia praeterea duae rationes, fundatae in ostensione diuinae charitatis erga nos, & in perfectione nostrae fidei, spei, & charitatis erga Deum, sunt egregiae, non indigent tamen expositione.

DISPUTATIO XLVI.

An sit realis praesentia corporis Christi in hoc sacramento.

AGenus de materia remota huius sacramenti dictum est, nunc sequitur, ut de ipso sacramento, ac proxima materia eius, dicamus: quia vero corpus, & sanguis Christi non solum sunt res, & sacramentum, sed etiam intrinsece continentur in materia eius proxima, & illud componunt, ac sunt veluti substantia eius, ideo optimo ordine sequitur, ut de hac Christi praesentia dicamus, ex hac enim caetera pendent, quae in hac, & duabus sequentibus quaestionibus D. Thom. tractat. De hac vero praesentia, tam multa his temporibus scripta sunt, ut fere nihil addi possit, praesertim in his, quae ad eruditionem, & Patrum lectionem pertinent, attingemus igitur solum illa, quae ad Scholasticum institutum satis esse videbuntur. Ac primum de hac praesentia dicemus, an sit, deinde quid sit, ac tandem, quomodo fiat.

SECTIO I.

Verum sit de fide certum, Christum realiter esse praesentem in hoc sacramento.

PRimum haeresis illa, quae hanc veritatem negauit, inter Graecos illos pullulare cepit, qui veritatem carnis in Christo negarunt, ut colligi potest ex Theodor. dial. 3. ubi de illis inquit, Eucharistia & oblationes non admittunt, quod non consistantur Eucharistiam esse carnem Saluatoris nostri Iesu Christi. Quae verba refert ex Ignatio, Ep. ad Smyrneses, in qua nunc non inueniuntur. Deinde, qui negarunt veram v-

Vu 3 nionem

1. Cor. 10.
Gal. 3.
Hebr. 10.
Col. 2.
Hieron.
Ioan. 6.
Chrysostr.
August.
Cyrill.
Ambros.
Cyprian.

Leo.
Chrysostr.

Disputat. de Bachantia.

Theodor.

Ignat.

monem carnis Christi ad Deum, scilicet Nestoriani, consequenter dixerunt, in hoc sacramento non esse carnem diuinam, & viuificatricem. Vnde VValdens. tom. 2. c. 19. illis tribuit, quod in hoc sacramento negauerint esse carnem Christi, licet faterentur adesse carnem alterius sancti hominis, nescio cuius. Verisimiliter tamē mihi est, negasse quidem carnem Dei, & Verbi, non tamen carnem Christi, quem ipsi dicebant esse sanctum hominem purum, vt colligitur ex Anselmo, quē VValdensis refert lib. de corp. & sang. Domini, c. vltimo. Et hunc fuisse errorem Nestorij constat ex fragmento errorum eius, quod habetur 2. tom. operum Cyrilli in fine. Vnde licet Lanfrancus lib. de Eucharist. post medium, referat fuisse quosdam haereticos, qui dixerunt, in hoc sacramento esse quidē carnem hominis, non tamen Christi: sed alterius, vel sancti, vel peccatoris: ego nullum eius erroris auctorem, aut vllam mentionē in historiis inuenio. Postea in eadem Ecclesia Graeca Iconomachi videntur hanc praesentiam negasse, vt colligitur ex VII. Synodo, actio. 6. tom. 3. in fine, vnde forte sumpsit occasionem Guid. Carmel. vt Armenos faceret huius erroris duces, quod ego verum non existimo, neq; vllō sufficienti fundamento dictum, quin potius nec in tota Ecclesia Graeca haec haereticis praualuit, aut nimium percrebuit. nam, cum in aliis rebus ab Ecclesia Latina saepe differerit, in hoc tamen dogmate de reali praesentia corporis Christi, Graeci, & Armeni, tam inter se, quam cum Ecclesia Latina consentiunt, vt ex liturgiis, & ex antiquis Patribus, actandem ex Concilio Florentino aperte constat.

Secundo in Ecclesia Latina, primus, qui aperte hanc haesim praedicauit, & defendit, fuit Berengarius, vt hic ait Diuus Thomas, & Prateol., & Castro, & Lindanus. qui in suo dubitat, dialog. 2. eum sacramentarium omnium parentem vocat, & idem significat Guitemund. qui eo tempore contra Berengarium scripsit lib. de hac veritate. Lanfranc. autem li. contra Berengarium indicat, quendam Ioannem Scot. antea librum scripsisse, hunc errorem continētem. Vnde Sander. li. 7. haereti. 136. sub annum 1548. dicit Berengarium ab illo libro suum errorem hausisse, imo fertur Bertramum vtroq; antiquior librum in huius erroris probationem scripsisse, qui nunc extat & prohibitus est in indice Romano. Aduertit autem Sanderus, multos suspicari hunc librum ab aliquo sacramentario post Berengarium fuisse scriptum, quia de illo antiquiori tempore nulla in historiis fit mentio talis doctrinae, aut libri, aut authoris eius. Alanus autem lib. 1. de Euchar. cap. 20. & 21. verum esse putat, hunc Bertramum fuisse ante Berengarium, & huius erroris semina in illo libro iecisse, & Paschasium ac Rabanum contra illum pugnassee, caeterosq; Catholicos Doctores clarius, & accuratius ex illo tempore de hoc sacramento scripsisse. Postea Henriciani, & Petrobrufiani secuti sunt hunc errorem, vt Prateolus refert, & hi quidem dicebat, Christum in cena vere dedisse corpus suum, & sanguinem discipulis: reliquos vero sacerdotes non habere tam efficacem potestatem, ita refert Sander. lib. 7. haereti. 142. ex Petro Cluniacens. Epistola contra hos haereticos. Albigenes praeterea seu Albanenses eandem Christi praesentiam negarunt, vt Antonin. refert 4. par. Theologali. tituli. n. cap. 7. §. 5. & 3. par. hist. tit. 19. cap. 1. Deinde haeretici dicti Flagellantes, teste Gerson, opusculo contra illos: postea VValdenses & VVidenses, vt late Thomas VValdens. tom. 2. de sacrament. Deinde Lutherus, quamquam praesentiam hanc negare ausus non est, se tamen in eum errorem valde propensum ostendit, & veritatem Catholicam tot erroribus immiscuit, vt sectatoribus suis realem etiam praesentiam negandi occasione praebuerit, quod postea praestitit Oecolampadius, quem secuti sunt Zuinglius, Bulinger. Petrus Martyr, ac deniq; Caluinus, qui oc-

cultando errorem, mirum in modum illum auxit, cum enim negaret, corpus Christi esse reale, ac substantialiter praesens in hoc sacramento, sed solum in caelo, nihilominus absolute concedebat, substantiam, & corpus Christi sumi & manducari a fidelibus, ineffabili quodam modo, hunc autem modum, solum per fidem & apprehensionem postea explicabat, & ita eius error in re nihil a superioribus differet, non enim intelligit, corpus, & sanguinem Christi realiter adesse, & coniungi accidentibus panis, & vini, sed fide, & apprehensione priorum fidelium, dicit, haec tria ita copulari, vt dum corporaliter sumuntur symbola, spiritualiter per fidem manducetur Christi caro. Vnde etiam dicit ab impiis accipi tantum symbola, a piis vero etiam ipsum corpus Christi & sanguinem. Fundamentum huius erroris praecipuum est, quia, vt putant, & falso interpretantur, verba Scripturae non cogunt, vt hanc Christi praesentiam credamus, addunt etiam quaedam Patrum testimonia & rationes nonnullas, quae omnia in sequentibus paulatim examinabimus.

Veritas ergo Catholica est Christi corpus & sanguinem vere, realiter & substantialiter, sub speciebus panis, & vini consecratis, in hoc sacramento contineri. Haec veritas in sequentibus sectionibus, & conclusionibus late confirmanda est, nunc solum probatur ex vniuersali Ecclesiae consensu, & definitione. Primum enim omnes scriptores Catholici hanc veritatem constantiter defendunt, & contrariam doctrinam ac pullulare cepit, notari & oppugnarunt, vt Catholicae veritatis contrariam, quod est signum euidentis ad discernendam haesim a Catholica veritate: doctrina enim haeretica nouitatem praese fert, & initium eius notari potest. Vnde statim ac oritur, sua nouitate Catholico offendit, &ideo ab eis statim, vt haeretica refutatur: Catholica vero doctrina suam semper antiquitatem retinet, abique contradictione Catholico sumi suscipitur, ita tradit Irenaeus lib. 3. contra haeres. c. 3. Tertull. de praescript. haereticorum, & lib. 1. contra Marcio. Epiphani. in Enazepha. & Vincen. Lyrin. in suo libro contra prophanas nouitates. Ita vero circa hanc veritatem accidit. Doctrina enim, de reali Christi praesentia in hoc sacramento, semper in Ecclesia suscepta est, nec aliquod eius initium, post Christi, & Apostolorum aetate, inuenitur, nam omnes antiquissimi Patres illam docent, vt videbimus: ac vero contrarius error statim ac pullulare cepit, notatus est ac impugnatu a Patribus, vt de antiquis Graecis ex Theodoro citauimus. De Nestorio constare potest ex Cyrillo, & Concilio Ephesino; de Iconomachis ex VII. Synodo, & aliis Conciliis, quae statim referam, & Damasceno, qui tempore Iconomachorum scripsit libro 4. de fide, cap. 14. & Theophylacto illi aequali Matth. 26. & 1. Corin. 10. de Berengario, & sociis ex Paschasio, qui, vt diximus, contra Bertramum scripsit, Lanfranco, Guitemundo, Algero, & aliis, qui contra Ioannem Scot. & Berengarium scripserunt. Petro Cluniac. epistola seu lib. de hoc mysterio, contra sui temporis haereticos, Anselmo, Bernardo, qui eundem errorem suis temporibus oppugnarunt, quos Hugo Victor. Magist. sententiarum, & omnes Scholastici imitati sunt, idemq; vsq; ad nostra tempora obseruatum videmus. Antiquiores autem Patres cum suo tempore contraria haeresis non esset exorta, illam ex professione non impugnarunt. Quid vero ipsi de hac veritate senserint, infra videbimus.

Secundo ostenditur hic consensus Ecclesiae ex Conciliis, & vt omitteram, passim ab eis hoc sacramentum appellari corpus Christi, vt videre licet in Concilio Niceno cano. 14. alias 18. & aliis, quae frequenter occurrunt, & notantur a Garetio libro de vera praesentia corporis Christi, claf. 7. afferam solum ea, in quibus hoc definitum est. Primo in Concilio Alexandrino cum Cyrillo in Epistola ad Nestor. quae recipitur,

VValdens.

Anselm.

Lanfranc.

VII Synod. Guido.

Prateolus. Castro. Lindanus.

Guitemund.

Sanderus.

Alanus.

S. Antonin.

Gerson.

79

Con

Tert

Illo

Zeno

Grif

Salu

Con

Loro

Vano

Toro

Tride

Irene

Tertul

Epiph

Vincen

Dama

Thom

Cyri

Con

Dama

Ang

Berna

Con

Con

Con

Con

Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsq; ad consummationem seculi. Quae verba probabiliter intelligi possunt de praesentia, quam semper se habiturum in Ecclesia sua, per hoc sacramentum, Christus promittit, vt exponit Clemens V. cum Conc. Viennens. in Clementina vnica, de reliq; & venerat. Sanct. Innocent. lib. 4. de hoc mysterio c. 44. Laurent. Iustin. ser. de Eucharist. Sed licet probabilis sit, & propria expositio, vt notauit etiam Iansen. c. 149. Concordie, tamē non est efficaç, quia sancti Patres ad litterā exponunt hunc locum de praesentia diuinitatis, aut de singulari Christi prouidentia erga Ecclesiam. Vnde haeretici huic loco nobis alium opponunt, Matt. 26. vbi Christus dixit, Me autem non semper habebitis, quod intelligendum (inquiunt) est de praesentia corporali. Respondemus autem, intelligi quidem de praesentia corporali, sed visibili, & per modum quantitatis, vt patet ex verbis antecedentibus. Pauperes habebitis vobiscum, me autem non semper, &c.

Conc. Vien.
Innocen.
Laur. Iustin.

Iansen.

Matth 26.

Ioan 6.

Chrysost.
Augustinus.

Conc. Ephes.
Cabilonens.
Trident.

Cyprian.

Hilarius.

Ambros.

Hieron.

Magister.

Præcipua ergo promissio, qua maxime pbari potest hæc veritas, facta est à Christo Ioann. 6. quam vt explicemus, supponendum est, certum esse, in principio illius capitis egisse Christum de pane materiali, quo turbas prius saturauerat, propter quam causam turbæ illum sequebantur, inde vero, sumpta occasione, transiit ille sermonem ad spirituales cibū, dicens, Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam: per quē cibum intellexisse Christum generatim omne bonum animę exponunt Chryl. & alij, Augu. vero tract. 25. intelligit de Christo, & de manducatione eius per fidem, & ibi subiungit illa celeberrima verba, Quid paras dentem & ventrem, crede & manducasti: quæ recte potuit eo loco ponere, quia nondum de hoc sacramento sermonem instituerat. Hinc ergo dissentio orta est, etiam inter Catholicos, an reliqua pars capitis, vbi Christus agit de manducando & bibendo corpore & sanguine suo, intelligenda sit per metaphoram de Christo secundum se, & de spiritali manducatione per fidem, an vero de Christo, prout est in hoc sacramento, & de sacramentali manducatione. Quod vero hic posterior sensus verior sit, probatur primo, quia antiqua Concilia in hoc sensu vsa sunt, illo loco; vt videre licet in Concil. Ephes. & VII. Synodo præcedente sessione citatis, & ex Concil. Cabilonens. II. cap. 46. & Trid. sess. 13. cap. 1. Vnde quando idem Concil. sess. 21. c. 1. indicat, liberum esse varie hunc locum interpretari, iuxta varias Sãctorum expositiones, intelligendum videtur, vel ita, vt vnus sensus alium non excludat, vel certe, vt iuxta omnes verum sit non esse illo loco præceptam communionem sub vtraque specie omnibus & singulis fidelibus. Denique in hoc sensu vtitur Ecclesia illo Euangelio in festo Corporis Christi.

Secundo omnes antiqui Patres ita exposuerunt, Ex Latinis sit primus Cyprian. li. 1. ad Quirin. c. 22. lib. 3. c. 25. iuncto 26. clarius sermone de Cœna Domini, declarans quomodo Christus in illa cœna impleuit, quod hoc loco promiserat, & in expositione Orationis Dominicæ. Secundus, Hilarius 8. de Trinit. colu. 6. vbi ex illis verbis: Caro mea vere est cibus, concludit, tam verum esse, nos sumere carnem Christi, quam Verbum assumpsisse carnem. Tertius Ambr. de myster. c. 8. in fin. l. 4. de fide, c. 5. clarissime 6. lib. de sacramen. c. 1. Quartus, Hierony. Matth. 6. circa illa verba, Panem nostrum quotidianum, & optime Ezech. 18. circa illa, Panem suum esurienti dedit, & Epist. 150. ad Edibiam, q. 62. & ita est intelligendus difficilis locus eiusdem Hieronym. super ad Eph. 1. circa illa verba, In quo habemus redemptionem, sic n. ait. Duplitter sanguis Christi & caro intelligitur, vel spiritalis illa, atq; diuina, de qua ipse dixit, caro mea vere est cibus, & nisi manducaueritis carnem filij hominis, vel caro quæ crucifixa est, & qui lactea effusus est sanguis. Quæ verba exponēs Magist. d. 8. duplex (inqr) est caro

Christi, altera contenta in hoc sacramento, & hæc est caro crucifixa, altera non contenta, sed significata, & hæc est corpus mysticū. Sed hæc expositio nec quadrat verbis Hieronym. nec praesenti testimonio Ioannis, quod tractamus. Distinguit ex Hieronym. duplicem carnem Christi non res, sed statū, & conditionem, vt patet ex subsequentibus verbis, sic enim ait, Iuxta hanc diuisionem, & in sanctis eius diuersitas carnis, & sanguinis accipitur, vt alia sit caro, quæ visura est salutare Dei: alia quæ regnum Dei non possidebit, sicut ergo eadem caro, propter duplicem statū mortalem, & immortalem, dicitur duplex, & altera, scilicet immortalis, visura dicitur salutare Dei, altera nempe mortalis regnum Dei possidere non posse, ita eadem caro Christi gloriosa, vel quæ sub speciebus panis in cibum datur, dicitur spiritalis, & diuina, & à se ipsa distinguitur, quatenus in statu passibili crucifixa est. Quintus sit Greg. li. 7. moral. c. 4. Sextus, Leo Papa, ser. 6. de ieiunio septimi mensis, Dicente (inqr) Domino, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c. sic sacra mensa communicare debetis, vt nihil profus de veritate corporis & sanguinis Domini ambigatis, hoc enim ore sumitur, quod fide creditur: quæ vltima verba sunt valde notanda contra Calum. Septimus sit id. lib. de officiis Ecclesiasticis. c. de sacrificio. Octauus, Tertull. lib. de Oratione, cap. 6. vbi hunc locum explicat per verba Institutionis. Nonus, Prosper lib. de Promiss. & Prædic. Dei, par. 1. cap. 39. & part. 3. c. etiam 39. Decimus, Bernard. serm. 1. de Pasch. & ser. 1. de Vigil. Natiuit. in fine. Vndecimus, Lauren. Iulian. lib. de Obedientia, cap. 14. Duodecimus, Hefychius lib. 6. in Leuit. c. 22. Decimus tertius, Euseb. Emis. hom. 5. de Pasch. Decimus quartus, Casio. in illa verba, Pl. 109. Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. Decimus quintus, Augustin. quem latius referam, quoniam auctores contrarie sententia; eius potissimum autoritate munitur. Igitur li. 3. de consensu Euangelistarum, c. 1. dicit, ideo Ioannem in cœna non fecisse mentionē Eucharistia; quia alio loco proximum de illa Christi sermonem retulerat, expresse etiam ser. 46. de verbis Domini, & serm. 2. de verb. Apost. & in li. questionum in Leuit. q. 57. in fine, vbi recte ponderat, in veteri testamento fuisse prohibitum edere sanguinem, in nouo vero, Ioan. 6. præceptum esse bibere sanguinem Christi, in hoc sacrificio. Quod prius notauerat Cyprian. serm. de Cœna Domini: est autem ponderandum, in antiqua lege, non fuisse prohibitum bibere sanguinem in signo, aut in figura, seu per fidem, nam potius hoc modo, bibebant omnes de spiritali consequētes eos petra; vt 1. Cor. 10. dicitur, prohibebantur igitur bibere realiter, & corporaliter, hoc ergo modo intelligit Aug. mandatum esse in lege noua sumere sanguinem Christi: insignis vero locus Aug. est, Epist. 98. sed difficilis, & ab hæreticis prauè intellectus. In ipsa (inquit) carne hic ambulauit: & ipsam carnem manducadam nobis ad salutem dedit, nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adorauerit. & infra interpretas de promissione huius cibi locum Ioannis, subdit, Carnaliter illud cogitauerunt, & putauerunt, quod prescissus esset Dns particulas quasdam de corpore suo, & daturus illis, & dixerunt: Durus est hic sermo, ipsi aut erant duri, non sermo, ille autem instruxit eos, dicens, Spiritus est, qui viuificat, caro nõ prodest, spiritaliter intelligite quod locutus sum: & subdit difficilia verba. non hoc corpus, q; videris, manducaturi estis, & bibituri illam sanguinem, quem fusi sunt. sacramentum aliq; commēdauit, spiritaliter intellectum viuificabit vos. Sed meo Augustini ex prioribus verbis constat, clare enim dixit, nos manducare eandem carnem, q; de particulis corporis visibilis edendis, ex quo concludit, necesse esse hoc sacramentum visibiliter celebrari, & inuisibiliter intelligi: hoc ergo idē intendit in citatis verbis, q; eodem modo, quo supra citata ver-

tata verba Hieronymi, exponenda sunt, scilicet, Non hoc corpus, quod videtis id est, non in propria specie illud manducaturis estis, sed sub aliquo sacramento, quoad hoc spiritualiter intelligendum & credendum, sic enim idem Aug. lib. 11. contra Faust. cap. 7. dixerat, in Scriptura sacra nominari rem a qualitate seu modo, non a substantia, vt i. Cor. 15. Resurget corpus spirituale: sic ergo caro Christi existens in hoc sacramento dicitur spiritualis caro seu spiritualiter intelligenda. Quod præterea confirmari potest ex alio eleganti loco eiusdem Aug. lib. 2. contra aduersar. legis & prophet. cap. 9. vbi hunc locum interpretando, inquit, Mediatorem Dei & hominum, hominē Christum Iesum, carnē suam manducadam, bibendumq; sanguinem dantem fidei corde, atq; ore suscipimus, licet, horribilius videatur humanam carnem manducare, quam perimere, & humanum sanguinem potare, quam fundere. Vbi notandum est verbum illud, corde & ore, necesse est non solum de spirituali, sed etiam de corporali & sacramentali sumptione intelligi, & nihilominus statim subdit locutionem illam, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, esse figuratam, quia videlicet non est intelligenda de manducatione carnis humanæ, sermo more, & in propria specie, sed modo sacramentali, & sub specie aliena, & eodem modo libr. 3. de Doctrina Christiana, cap. 16. dicit, in his verbis contineri tropum, id est, mysterium, ne scelus appareat manducare carnem humanam. Præterea lib. 1. de peccat. merit. c. 20. Audiamus (inquit) Dominum, non quidem de sacramento lauta cris, sed de sacramento mensæ suæ, quo nemo rite nisi baptizatus accedit, dicentem, Nisi manducaueritis carnem, & c. Vltimo tandem tract. 16. in Ioan. exponens hunc locum, inquit. Nam & nos hodie accipimus vitibilem cibum, sed aliud est sacramentum, aliud virtus sacramenti, & multi de altari accipiunt, & moriuntur: videte ergo fratres, panē celestē spiritualiter māducate, innocentia ad altare portate: agit ergo de sacramentali manducatione, propter hanc enim ad altare acceditur, non tamen digne sine spirituali, quia vera fide, & puro corde accedendum est. Vnde infra subdit, Qui non manet in Christo, & in quo non manet: Christus, proculdubio non māducatur spiritualiter carnem eius, nec bibit illius sanguinem, licet præmat dētibz sacramēta corporis & sanguinis Christi.

Tertio, Patribus Latinis consentiunt Græci. Primo enim ita exponit Athanas. lib. de human. nat. suscept. vbi ait, nos habere primitias gloriæ, quia in cōmunionem corporis Domini admisi sumus, sicut ipse dixit, Panis quem ego dabo, caro mea est, spiritus n. viuificans, est caro Domini, quia de Spiritu viuificante cōcepta est, quibus vltimis verbis indicat egregiam expositionem illorum verborum Christi, Caro nō prodest quicq; verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt: quam optime et prosequitur oratione circa illa verba. Quicumque dixerit verbum contra filium hominis, & c. versus finem. Deniq; in synopsi Scripturarum l. 4. dicit expresse, Christum hoc loco de mysteriis disseruisse. Secundus sit Basil. l. 1. de Bapt. parte vltima. & ser. 2. de Bap. c. 3. & in regul. moral. reg. 21. c. 1. & 2. Tertius Chryf. hom. 45. in Ioann. & hom. 83. in Matt. vbi aduertit, Apostolos non fuisse miratos, quādo illis tradebantur mysteria, quia iam de illis instructi fuerant hoc loco, idem hom. 21. ad populum. Quartus Epiph. hæres. 55. Quintus elegantissime Cyril. Alex. toto libr. 4. in Ioan. & lib. 10. c. 13. & lib. 2. de fide ab Regin. circa finem, sub titulo, de eo, q; Christus per paternam virtutē resurrexisset dicitur. Idem de fide ad Theod. circa finem. Sextus Cyrill. Hierosol. catechesi. 4. Septimus Damasc. libr. 4. c. 14. Octauus Theodo. libr. 4. histor. c. 10. Nonus Clemens Alexand. l. 1. de Pædag. c. 6. vbi hanc ponit expositionem, licet aliam non reiciat, & ex illo loco exponendus est alius obsecutus lib. 2. Pædag. c. 2. vbi sic inquit, Duplex est sanguis Christi, alter carnalis, quo redēpti

sumus, alter spiritualis quo vncti sumus, & hoc est bibere Iesu sanguinem, esse participem incorruptionis Domini, illa enim distinctio duplicis sanguinis iam supra in Hier. & August. explicata est. Quod vero sumptionem huius sanguinis per effectum describit, non excludit sacramentalem vsum, sed indicat hunc sine spirituali non prodesse, quod verba sequentia declarant. Temperatum enim vinum, ad fidem conuiuio excipit, spiritus autem deducit ad incorruptionem, amborum autem temperatura, potus scilicet, & verbi dicitur Eucharistia, q; & laudatur, & bona est gratia, & qui per fidem eius sunt participes, sanctificatur, & corpore & animo. Decimus Iustin. martyr, qui expresse ita exponit apolog. 2. pro Christian. In fine. Vnde decimus Greg. Niss. hom. 3. in Ecclesiast. & lib. de perfecta Christia. hominis form. Duodecimus Orig. hom. 7. in Num. vbi eleganter exponit hunc locum simul cum illo Pauli ad Cor. 10. Omnes in Moysē baptizati sunt in nube & in mari, Omnes eandem escam spirituales manducarunt. Antea, inquit, in enigmate fuit Baptismus in nube, & in mari, nunc autem in specie, regeneratio est in aqua, & Spiritu sancto, tunc in enigmate erat manna cibus: nunc aut in specie, caro Verbi Dei est verus cibus, sicut ipse dixit, Caro mea vere est cibus. Decimus tertius Theoph. Alex. in 2. ep. paschali, circa finem in to. 1. Bibliot. Decimus quartus Theoph. Ioan. 6. Decimus quintus, Euthym. suo c. 9. in Ioan. vbi à verbis illis, Panis, quem ego dabo, caro mea est, dicit esse sermonem de hoc sacramento, & ponderat non dixisse, quem dō, sed, quem dabo, daturus enim erat in vltima cœna.

Quarto, omnes fere Scholastici cum Magist. sentent. in 4. d. 40. hunc sensum amplectuntur, & plures antiqui, & recentiores scriptores, & expositores Euan-gelij Ioan. Innocent. libr. 4. de hoc myster. c. 2. 7. 9. 19. & 28. Paschasius libr. de hoc sacramento c. 9. 10. & 19. & in alio opusculo, seu expositione Dominiæ cœnæ. Lanfrancus contra Berengarium, Guitmund. li. 3. de hoc mysterio, Adelman. in epist. ad Berengarium tom. 1. Bibliothecæ. Alger. lib. 1. de hoc sacra. c. 10. 11. & 16. qui bene examinat mentem August. Stephan. Eduenf. li. de sacrament. altar. cap. 17. VValdenf. tom. 2. de sacra. c. 94. Gerson. li. de commun. laic. Rossenf. lib. 5. de verit. corp. & sang. Dom. Rupert. D. Th. Lyran. & alij super Ioan.

Quinto argumentari possumus illo principio generali, quia verba Scripture proprie intelligenda sunt, si commode possint, ex August. lib. 3. de doctr. Chri. c. 10. at vero quidquid in hoc capite dicitur de manducando, & bibendo corpore, & sanguine Christi, sine inconuenienti, & absurditate potest proprie intelligi, & est hic sensus consentaneus Ecclesiæ traditioni, & consonat optime cum aliis factis, & mysteriis Christi, ergo. Et cōfirmatur ex Augustino supra, quia si præcepta sunt locutio, & vtilitatem aut beneficentiam iubet, non est figurata, sed illa verba, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, præcepta sunt: ergo.

Vnde sexto argumentari possumus ex circumstantiis literæ. Primo, quia vt Euthymius & Adelman. supra ponderarunt, de futuro dicit, Panis, quem ego dabo, quæ verba indicant non loqui de se tantum, vt obiecto fidei, vel amoris: quia si erat datus, loquitur ergo promittendo aliquid futurum. Dices, promittit, seu prædixit, se fore dandum ad passionem, & mortem pro nobis: Sed hoc non satisfacit, nam dixit, se daturum ad manducandum carnem, quam oblaturus erat, pro mundi vita, loquitur ergo de alia promissione. Secundo, quia aperte loquitur de manducatione corporali, & sensibili, dum comparat manducationem sui corporis cum manducatione mannae, quæ sensibilis fuit & propria figura huius sacramenti. Tertio, tam aperta fuerunt verba Christi, vt illi, qui eum audiebant, de corporali manducatione illa intelligentes, non autem intelligentes modum,

Iustinus. Greg. Niss.

Orig.

Theoph. Alex. Theophyl. Euthym.

Innocent. Paschasius.

Lanfrancus. Guitmund. Adelman. Algerus. Stephan. Waldens. Gerson. Rossenf. Rupert. D. Thomas. Lyr. August. Chrysof.

scam-

scandalizati fuerint dicentes, Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Christ⁹ autem non solum non sedauit eorum turbationem, negando se loqui de manducatione corporali, sed potius hoc magis confirmauit, tum addendo praecipuum, Nihil manducaueritis: tum promittendo effectum huius sacramenti, Qui manducat meam carnem: tum denique concludendo, Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Quae non videtur esse posse clara. Vnde confirmatur quarto, quia si Christus solum ageret de fide in ipsum, non esset, cur verbis tam obfusis videretur, toties verba, manducandi & bibendi cibi & potus, repetendo, sine maiori explicatione, praesertim cum omnes, etiam discipulos suos, turbatos videret. Vnde multiplex illa repetitio, maxime cum tanta asseueratione iurata: Amen amen dico vobis, nihil manducaueritis, &c. faciunt vehementer coniecturam, Christum proprie, & non tantum per metaphoram fuisse locutum. Quinto est optima coniectura, quam indicauit Augustin. libro 3. de consen. Enang. capit. 1. quia non est verisimile, Ioannem in toto suo Euangelio omisisse sermonem de hoc sacramento, ideo ergo in nocte cenae praetermisit institutionem, quia hoc loco satis narrauerat promissionem. Alij autem Euangelistae ostendunt Christum impleuisse in nocte cenae, quod hoc loco promiserat. Vnde ipsa consonantia Scripturarum, & concordia facti cum promissione, indicant, verum esse hunc sensum. Tandem vltimo, si hic locus non intelligitur de hoc sacramento, nullus est alius in Scriptura, in quo datum sit praecipuum de vtu huius sacramenti, nec in quo facta sit promissio gratiae, tali sacramento, non est autem verisimile, haec fuisse ab omnibus Euangelistis praetermissa.

Haec ergo formata expositione ex hoc loco conuincitur potest euidenter realis praesentia Christi in hoc sacramento. Primo, quia hic panis dicitur a Christo esse is, qui de caelo descendit & dicitur esse, sua caro, quae pro mundi vita datur. Quae verba esse proprie intelligenda, supra factis argumentis probari potest, & alijs, quae in sequenti sectione conueniemus. Secundo, quia praefere hunc panem mannae, tum in miraculo, quo vterque datus est praeter naturae ordinem, tum etiam in vtu, & fructu dicens, Non sicut manducauerunt patres vestri manna, & mortui sunt, at illi manducabant Christum in signo, & figura: Tertio, quia ostensum est, Christum hic praecipuisse manducationem realem & corporalem, quod ex eo etiam patet, quia ad hanc manducationem, vt conuenienter fiat, requiritur fides, non agit ergo de manducatione per fidem, agit autem de manducatione corporis, & sanguinis sui: quae non possent vere & realiter manducari, nisi vere & realiter in hoc sacramento continerentur. Quarto, quia discipuli, qui Christum audiebant, ita intellexerunt, & tamen, si Christus non esset manducandus, nisi in signo, & figura, facile poterat Christus eorum errorem, & scandalum auferre: Christus autem nihil huiusmodi significauit, sed indicauit potius, alius quoddam mysterium ibi latere in illis verbis, Verba, quae ego loquor vobis, Spiritus & vita sunt: & magis in illis, Hoc vos scandalizate: si ergo videritis filium hominis ascendentem, vbi prius erat. Quod dupliciter potest exponi. Primo, vt dicatur, nunc conturbamini, cum ergo me videritis ascendentem in caelum, tunc intelligetis non esse incredibile, quod dico. Secundo, si hoc nunc vobis videtur difficile, quanto apparebit difficilius, posse vos manducare carnem meam, postquam illam in caelum ascendentem videritis? Itaque aperte vitus est confirmare eorum intelligentiam, quoad hoc saltem, quod vere & realiter manducaturi essent carnem eius. Denique omnes Patres citati in hoc sensu hoc testimonium intelligunt, praesertim Hilarius, Leo Papa, Augustinus, Ambrosius, vterque Cyrillus, & Chrysostomus. apertius loquuntur.

Sed obiici potest, quia multi viri Catholici negant, hoc loco habuisse Christum sermonem de hoc sacramento. Caetan. infra quaestione 30. artic. vlt. & Ioann. 6. Gabriel. lect. 54. in capit. Richard. artic. 10. 15. Ioann. à Louanio libro de communione sub vtraque specie, Nicol. Cusan. Epistol. 7. ad Bohem. lanfen. capit. 59. Concord. Respondetur, horum sententiam non esse haereticam, & propterea in assertionem in principio posita afferri, ex hoc testimonio, per se sumpto, non sumi argumentum omnino efficax ad conuincendos haereticos, est vero haec sententia parum certe probabilis, solumque excusari possunt, quia bona fide illam viam amplexi sunt, vt facilius soluerent argumentum, quod ex hoc capite sumi solet, contra communionem sub vna specie, quod tamen alia ratione facile expeditur, vt suo loco dicemus.

Sed obiiciunt primo, quia Christus, in principio illius concionis, de spirituali manducatione, & de fide in se ipsum aperte loqui videtur. Sed hoc nihil obstat, si Christi consuetudinem attendamus, quae in viris spiritualibus, & praesertim in concionatoribus frequens esse solet, scilicet, vt a re aliqua sensibili, arrepta occasione, ad spirituales conuertant sermonem, & ab vno mysterio in aliud sic Ioan. 4. in colloquio, cum Samaritana, ex sensibili aqua, transitum fecit ad aquam viuam, & Luca 13. cum Christo nuntiarum esset, quosdam Galilaeos esse à Pilato interfectos, ipse respondit, Puratis, quia illi pra omnibus peccatoribus fuerunt: & inde occasionem sumpsit, poenitentiam praedicandi: simili ergo modo in praesenti ex materiali cibo, transitum fecit ad spirituale, & prius in communi differens de spirituali cibo, vel de se ipso, vt per fidem manducando, tandem sermonem suum ad hoc sacramentum deriuauit, & merito cum sacramentali, manducatione spirituale coniunxit, vt significaret, illam sine hac prodelle non posse, ex quo facile soluuntur aliae obiectiones.

Secunda ergo est, quia ipsemet Christus dixit, Caro non prodest quicquam, verba, quae ego locutus sum vobis, Spiritus & vita sunt. Vnde patres supra citati dicunt necessario in his verbis admittendam esse metaphoram, & figuratam locutionem, ergo ipsa est manducatio, & potus spiritualiter possunt intelligi, praesertim cum in Scriptura sacra frequenter habeant hanc significationem, vt Eccles. 15. Cibabit illi panem vitam & intellectus, & cap. 24. Qui edunt me, adhuc esuriunt, & qui bibunt me, adhuc sitient. R. espodetur Christum dixisse illa verba, vt falsam imaginationem, ac sensum audientium tolleret, existimabant enim, Christi carnem in propria specie manducandam fuisse, & in hoc sensu dicit, carnem non prodesse quidquam, nam, licet Augustin. Cyrillus, & alij exponant carnem puram, & à diuinitate se iunctam, non prodesse, magis tamen litterae consentaneum videtur, quod Cyprianus, & alij dicunt, carnem carnaliter intellectam, id est, vt dilaniandam, & animal modo manducandam, non prodesse, & in idem recidit quod Chrysostom. dixit, carnalem intelligentiam infructuosam esse, & in eodem sensu aliter Christus Dominus, verba illa spiritum & vitam in se continere, quia magna mysteria habebant recondita, duo praecipue, scilicet, carnem suam vere esse cibum, ac vere esse manducandum, non tamen in propria specie, sed altiori & impassibili modo, non ad corporum, sed ad animarum nutritionem, quia caro illa, propter vniionem ad Verbum viuificatrix est animarum. Nec refert, nomen manducationis in alijs locis metaphoricè tantum sumi, quia non propterea est vbique eodem modo interpretandum, imo potius proprie exponendum est, quando aliud non constat ex materia subiecta, praesertim quando communis Patrum expositio, & Ecclesiae sensus concordant. Adde praeterea, in illis eisdem locis Ecclesiast. supra citatis, saltem in mystico sensu adumbratum

bratum fuisse hoc mysterium, vt ibidem Iansenius aduertit.

Tertio obiicit, quia sepe sancti Patres metaphoricè hunc locum interpretantur, vt videre licet in Bernardo tract. de dilig. Deo, non longe à principio, & ferm. 3. in Psalm. Qui habitat. Hierony. super Psal. 146. vbi de scriptura sacra hunc locum exponit, Basil. epist. 141. Orig. homil. 7. in Leuit. & tractat. 26. in Matt. sed præsertim in Augustino, qui sepe figurate, & in sensu spiritali totum hoc caput exponit, cuius varia loca iam citauimus, & obiter exposuimus, & alia tractauimus supra, disput. 2. & videri etiam potest tract. 25. & 26. in Ioann. vbi sepe dicit, Christum manducari per fidem, & in his verbis esse figuram præcipientem passioni Domini communicari, vel vniri corpori eius, quod est Ecclesia: habet etiam illa verba, Quid paras dentem, & ventrem? crede & manducalisticè etiã tract. 55. dicit, si manducare est refici, quid est bibere nisi viuere? Respondetur primo, metaphoricum sensum nunquam excludere literalem, & ideo licet sancti interdum accomodent hunc nomenem, vt eibus sit verbum Dei, aut Scriptura, & manducare fit credere, & intelligere, non intendunt proprietatè literæ excludere: vnde rectè Origen. hom. 16. in Numeros circa finem, de hac eadem re agens dicit, Numerus sanguinem Christi, & ritu sacramentorum, & cum sermone eius recipimus. Secundo quãuis ad literam explicaretur hic locus de Christo, secundum se, & de manducatione eius per fidem, & amorem, nõ esset, a sensu literæ, & intentione Christi excludendum hoc sacramentum, probabile est enim interdum Christum Dominum eodem sermone contextu, de rebus diuersis differuisse vt Matth. 24. multi Sancti exponunt, Christum eisdem verbis de Hierosolymitano excidio, & orbis consummatione tractasse, & Ioan. 4. in illo verbo, Aqua quã ego dabo, fiet in eo, & c. Cyp. 13. Epistola 3. intelligit, Baptismi promissionem, alij vero de gratia simpliciter intelligunt: itaq; propter analogiam, vel connexionem rerum, potuit facile fieri, vt Christus vtriusq; inuitu locutus fuerit. Tertio, interdum vocant Patres hunc sensum spiritalẽ, non vt excludant proprietatem, quam nos exposuimus, sed vt significant continere mysterium & sacramentum, sicut sepe diximus: & similiter vocant manducationem spiritalẽ, non vt excludant sacramentalem, sed, vel vt excludant sensum mere carnalem, & manducationem carnis in propria specie, non vero vt excludant sacramentalem, vel, vt significant hanc sine spiritali non prodesse, spiritalẽ vero posse prodesse sine sacramentali, quando hæc adhiberi non potest: vel deniq; vt indicent fructum huius sacramenti spiritalẽ esse, non corporalem. Et hinc oriri potuit illud Aug. Quid paras dentem & ventrem? quamuis aliter etiam supra expositum sit. Item illud Cypriani, de coena Dom. Hæc quoties agimus, non dentes ad mordendũ acimus, sed fide sincera, panem sanctum frangimus, & partimur. Hinc etiam sepe hunc cibum spiritalẽ vocant Sancti, vt videre licet in Ambrosio li. de myst. c. 9. Theophyl. Ioan. 6. Hinc denique sepe ipsum effectum, seu spiritalẽ fructum, manducationem vocant, præsertim Aug. si ergo hæc perpendantur, & diuersis locis applicentur, nulla supererit difficultas.

SECTIO III.

Primum ex verbis, quibus Christus instituit & exhibuit hoc sacramentum, conuincit possit veritas presentie Christi in illo.

Tota difficultas huius sectionis est de illis verbis. Hoc est corpus meum: Quæ duobus modis considerari possunt. Primo, vt sunt forma huius sacramenti. Secundo, vt continent assertionem quandam, auctoritate Christi confirmatam: hæc enim ratio separari potest à priori, si Christus neq; illis verbis conse-

crasset, neq; vt nos illis consecrarem, instituisset: sub priori ratione agemus infra de illis, q. 78. vbi disputanda erunt scholastica quæstiones de vero sensu illius formæ: hic vero de posteriori ratione. Quartus enim verum sensum illius assertionis Christi, quoniam præcipuum fundamentum est, quo nixa Ecclesia, presentiam Christi in hoc sacramento credit, ac docet. Hæretici ergo negant ex his verbis posse colligi hanc Christi presentiam, & ideo varias metaphoras aut figuratas expositiones confingunt. Ex catholicis vero solus Caietanus, & ideo varias metaphoras aut figuratas expositiones confingunt. Ex catholicis vero solus Caietanus, & ideo varias metaphoras aut figuratas expositiones confingunt. Ex catholicis vero solus Caietanus, & ideo varias metaphoras aut figuratas expositiones confingunt. Ex catholicis vero solus Caietanus, & ideo varias metaphoras aut figuratas expositiones confingunt.

Dicendum vero est, in illis verbis, satis aperte docuisse Christum, id, quod in suis manibus habebat, quæ sunt forma consecrationis coenæ, esse suum corpus: vnde ad illorum verborum veritatem necessarium fuit, vere ac realiter corpus illud sub speciebus panis contineri, & hoc modo ex illis verbis conuincitur hæc presentia: sine qua illorum veritas consistere non potest. Tota hæc assertio de fide est, quæ probatur primo ex Conciliis, nam in V. I. Synod. act. 6. tom. 3. expresse refellitur expositio hæreticorum, de signo corporis hæc verba interpretantium: & ponderatur, non dixisse Dominum, Accipite figuram corporis, sed, corpus meum. Vnde Trident. sess. 13. c. 1. disertis ac grauissimis verbis docet, illa verba proprie, & non per tropum esse intelligenda. Dices, ergo est hæretica Caietani sententia? Respondetur, hæreticum esse, negare, in illis verbis contineri hanc veritatem, & hunc fuisse sensum à Christo intentum, & similiter hæreticum esse, negare, illa verba sufficientia esse secundum se, ad faciendam certam fidem huius mysterij, quia nullum Scripturæ testimonium potest clarius & certius veritatem aliquam confirmare. Nihilominus tamen non esset hæreticum, dicere, quoad nos, non sufficere illa verba, nisi accedat Ecclesiæ traditio & definitio: nam, si quis seclusa Ecclesiæ auctoritate, sine pertinetia aliter explicasset illum locum, non esset hæreticus, & ideo Concilium Tridentinum semper adiunxit Ecclesiæ sensum, & Patrum traditionem. Hæc tamen doctrina non solum in hoc testimonio, sed in tota Scripturæ locum habet, ideo enim est necessaria in Ecclesiâ viua regula, quæ spiritum habeat, & auctoritatem interpretandi Scripturam. Vnde Caietanus, cum aliquid peculiare indicat esse in his verbis, male loquitur, & ideo eius sententia omnino reicienda est.

Secundo principaliter probatur hic sensus, ex Patribus. Ambros. Hilar. Ansel. Beda. & aliis exponuntur loca Euangeliorum, & Pauli. ad Cor. 11. Præsertim Chrysost. homil. 51. & 53. in Matth. & homil. 60. ad popul. præterea Epiph. Qui non credit (inquit) esse verum hunc ipse dixit, is excidit à gratia & salute. Prosper de prædict. & promiss. Dei p. 2. c. 25. vbi ait Christus corpus suum portasse in manibus suis, cum dixit, Hoc est corpus meum. Origen. tract. 35. in Matt. vbi dicit, hunc panem esse ipsum Verbum, & corp⁹ verbi, apertius homil. 9. in Leuit. circa finem. Optime etiam Hieronymus tom. 3. Epist. 150. ad Eudibiam q. 2. Gaudens. Brixien. tractat. 2. in Exo. Ambros. 4. de sacramen. c. 3. 4. & 5. Gregor. Nilfen. in Orat. magna catechet. apud Euthym. 2. part. Panopl. titul. 21. Cyrill. Hierosoly. catechesi. 4. mystagog. Damasc. li. 4. c. 14. Qui, quoniam in ea tempora incidit, in quibus hic contrarius error pullulare incipiebat, non solum expositionem veram amplectitur, sed contrariam dissentire reuicit, quod etiam in Theophyl. obseruare licet, Matth. 26. & Marci. 14. & eodem modo loquitur Euthym. c. 64. in Matt. vnde rectè Nicéphor. li. 1. histor. c. 8. Cum vere inquit corpus & sanguinẽ suum esse, quasi fide interposita confirmasset, & c. Est denique egregius locus apud Aug. con. 1. in Psal. 33. vbi tractat verba

Ex verbis
quæ sunt forma consecrationis coenæ Christi realis presentie.
VII. Synod.

Ambros.
Hilar.
Ansel.
Beda.
Chryso.
Prosper.
Orig.
Hic.
Gaudens.
Ambros.
Greg. Niff.
Cyrill. Hier.
Damasc.
Theophyl.
Euthym.
Niceph.
August.

verba illa, quæ 1. Reg. 21. David dicta sunt, & vbi nos legimus, Collabebatur inter manus eorū, ipse legit, Et ferebatur in manibus suis: & subdit, Quomodo autē hoc in David inuentum sit, secundum litteram, non inuenimus, in Christo autē inuenimus, ferebatur n. Christus in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum ait, Hoc est corpus meū, ferebat n. corpus suum in manibus suis. Vbi ponderandū est verbum illud (secundum litteram) id est, sine metaphora, nam per metaphorā non dubitaret Aug. quin possent verba illa de David exponi.

August.

Tertio probatur hæc veritas, ex illa regula generali tradita ab Augustino 3. de Doct. Christ. capit. 7. quod verba Scripturæ proprie intelligenda sunt, & non per tropum, nisi, vbi vel euidentis necessitas, vel Ecclesiæ autoritas aliud docet, quod maxime verū est, quando & materia, de qua est sermo, per se nō est apta ad metaphoram, quia nimirū sunt dogmata aut præcepta, in quibus tradendis maxime est proprietates verborum necessaria, vt aliquid certum ac firmū in Scriptura esse possit, & alioqui neq; ex circumstantiis neque ex aliis locis Scripturæ, neque ex ipsis verbis, & frequenter vsu eorum talis tropus vel metaphora colligi potest, vt in proposito accidit: Quod probatur discurrendo per singula.

Vnde argumentor quarto, ex materia subiecta, quia, quando Christus hæc verba prætulit, instituebat sacramētum, & sacrificium perpetuo in Ecclesia duraturum, cuius vsus statim præcepit dicens, Hoc facite, &c. ergo oportebat verbis propriis hoc explicare, nam sacramenta sunt Ecclesiæ fundamenta, & si per metaphoram traderentur, omnia redderentur incerta, & ideo hoc seruatum reperimus, tam in lege veteri, quam in noua. In illa enim, licet plena sit figuris, & metaphoris, tamē vbi traduntur ceremonie legales, propriis & clarissimis verbis præcipiuntur: In hac vero quādo Christus agens de Baptismo aquā nominauit, propriam aquam intelligimus, & similiter, cum dixit, Quorum remisistis peccata, & sic de aliis, & in vniuersum, quādo Scriptura tradit dogmata fidei, vel præcepta morum, propriis verbis loquitur, & sic alicubi fortasse vtitur metaphora, vel est tam clara, & patens, vt sensui proprio æquiualeat, vel adiungit aliquid, quo metaphoram explicet, vel quod in vno loco figurate dicit, in alio diserte explicat, vt recte docuit Tertull. li. de resurrectione carnis cap. 10. 18. & sequentibus, & August. li. 2. de Doctrina Christiana ca. 6. & 9. & colligitur ex Irenæo lib. 2. contra hæres. ca. 46. Confirmatur, quia Christus Dominus, instituendo hoc sacramētum, vltimam suam voluntatem declarauit, iuxta illud, Hic calix nouū testamentum est in meo sanguine: at vero in significatione verborum alicuius testamenti non licet à proprietate, verborum recedere, nisi vbi manifestū est aliter sensisse testatorem, vt dicitur in I. Non aliter. ff. delegat. 3. Et naturali ratione per se notū videtur, quis enim, si testator sibi domum legasset, imagine vel figura domus contentus esset?

Tertull.
August.
Irenæus

Quinta probatio sumi potest ex circumstantiis, quæ solent Scripturæ sensum explicare, vt dixit Aug. lib. 83. quaestio in 69. nam sermo metaphoricus vturari consuevit, vel gratia occultandi sermonem vel, quando aliquis pro cōdione loquitur, gratia ampliandis, seu delectandis: nō autem in communi seu familiaris sermone, vbi simpliciter inter amicos de rebus agitur, vel inter magistrum & discipulos, vel quādo aliquis vult alios instruere, & intelligi cupit. In hoc autem Christi sermone hæc circumstantiæ seruatae sunt: agebat enim familiariter cum discipulis suis, & eos instruebat, vt Ecclesiæ essent magistri, & cum iam iam ab eis discessurus esset, testamentū cōdebat, loquebatur ergo simpliciter ac proprie, ita vt facile posset intelligi: vnde paulo post dixit illis, Vos dixi amicos quia omnia, quæ audiui à Patre meo, nota feci vobis: & postea dixerunt Apostoli illi, Ecce palā

loqueris, & prouerbum nullum dicis: ad Apostolos n. Christus dixerat Luc. 8. Vobis datum est nosse mysterium Dei, aliis autē in parabolis. Præsertim, quia, cum Apostoli essent statim communicaturi, oportebat vt bene perciperent verba Christi, vt cum debita fide, ac reuerentia sacramētum susciperent. Vnde per illa verba etiam proposuit illis mysterium, vt illud crederent, sed ad hæc omnia nō erant apta verba metaphorica, sed propria & simplicia, ergo sine dubio ita locutus est Christus, præsertim cum non potuerit in illo verbo esse tropus, nisi valde obscurus, & inusitatus, & Christus nullam eius expositionem vel significationē ad dederit: si enim addidisset, non prætermisissent illam omnes Euangelistæ, & Paulus: ita esset enim valde necessaria Ecclesiæ, multumq; ad substantiam huius sacramēti pertineret. Adde, vehementem esse contecturam, Apostolos ita intellexisse verba Christi, quia nihil omnino interrogarunt, solebant enim, quando nō intelligebant figuratum sermonem, magistro dicere, Ediscere nobis parabolam: ita hic autem nihil interrogant, sed statim hęc adhibent, & communicant: ergo.

Sexto ex aliis locis Scripturæ non potest colligi aliquam figurā vel tropum in his verbis contineri, sed potius contrarium: quoniam vbi sit mentio huius sacramēti in aliis locis semper verborum proprietatem magis ac magis indicatur, quod perficere licet in illo loco. 1. Cor. 11. vbi post narratam institutionē subdit Paulus, Probat autē se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat, qui n. manducat, & bibit, indigne, iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini: vbi plane significat esse verum corpus Dñi, & non tantum signum eius. Propter hanc n. causam, tantam requirit probationem & dispositionem, tantumq; exaggerat peccatum indigne sumenti hoc sacramētum: quia, vt Cyp. art. li. de lapsis, Vis infertur corpori Christi, & ore ac manibus in Dñm delinquitur: & elegatē idē profectur, tum ibi, tum ep. 11. & 75. & optime Bas. ser. 2. de Bapt. c. 3. & 1. de B. in fine Chryf. hom. 83. in Mat. 23. in Ioan. 3. in ep. ad Eph. Amb. ad Hebr. 10. vbi dicit, hoc peccato conculcari corpus Dñi. Sumitur etiam ex hoc loco nonnullū argumentum, quia Paulus ait, corp⁹ Christi etiam ad indignis sumi: quod verum est non tantum de peccatoribus, sed etiam de hæreticis: sumitur ergo in ipso sacramēto realiter, & non tantum per fidem vel spirituale fructum: ergo sermo Pauli de consequenter Christi, est proprius de ipsomet corpore Christi. Vnde eodem sensu dixerat Paul. ca. 10. fractionem huius panis, esse communicationem seu participationem & distributionem corporis Domini, & calicem esse communicationem sanguinis eius. Quapropter Iren. 1. contra hæres. c. 2. dicit, Qui negat, nos communicare proprio sanguine Christi, & posse negare esse redemptos vero sanguine Christi. Quia sicut Apostolus dicit: In quo habem⁹ redemptionem per sanguinem eius: ita dicit, calicem Eucharistiæ esse communicationē sanguinis eius, & qui per metaphoram vnum sermonem euerterit, poterit etiam alium destruere. Vnde ex his verbis conclusis, per hanc communicationem fieri arctissimam coniunctionem inter Christum & nos, accommodans etiam illa verba ad Ephel. 5. Membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius. Quam coniunctionem late declarant, & ex hoc loco confirmant, Chrysostomus supra, & homil. 24. in 1. ad Corinthios. Cyrill. libr. 10. in Ioan. cap. 13. Greg. Niss. tract. circa illa verba, Exiit sanguis & aqua. In quo notanda sunt illa verba, Pauca guttæ sanguinis, totum mundum restaurantes, sunt hominibus quasi coagulatum lactis, illos cogentes & coniungentes in vinum.

Septimo ex ipsis verbis declaratur hæc veritas: Et primum suppono, illo pronome, Hoc, designasse Christum id, quod habebat in manibus, seu coram se, quodq; discipulis dabat, vt iungerent, vt euidenter pa-

bum talem metaphoram indicans; imo (quod obferuatione dignissimum est) tam tres Euagelistæ, Matt. Marcus, & Lucas, quam Paulus 1. ad Cor. 11. cum hanc institutionem narrât, licet in aliis diuerso modo loquantur, cum veniunt ad hæc verba, diligentissime illa referunt, cum omni proprietate, & sine vlla fere varietate, & nihil addût, quod ad eorum explicationem pertineat, supponentes simpliciter esse intelligenda: alioquin in re grauisima, & maximi momenti, occasionem erroris & deceptionis Ecclesiæ tribuissent.

Aliorū hæreticorū interpretatō.

Refellitur.

Quod vero alij tandem excogitarunt, vt propositionem inuertent, & subiectum facerent prædicatum, & prædicatum subiectum, ac si Christus diceret, corpus meum est hoc, id est, panis, non materialis, sed spiritualis, sicut Ioannes dicitur Elias, nõ persona, sed spiritu; hoc (inquam) nihil eorum causam iuuat. Primo, quia id, quod assumitur, est plane falsum: quia, vt ostendi, Christus non de se, sed de illa re, quam Apostolis dabat, loquebatur, & ita Paulus aperte exposuit, cibum ipsum, qui fidelibus datur, esse corpus Christi, quod expressius ostendunt verba Græcæ, quæ, aliquantulum mutato ordine verborum, ita habent; Hoc meum est corpus, & illæ etiam determinationes, quod, p vobis tradetur, & qui pro vobis effundetur, nisi magna vis literæ inferatur, satis ostendunt, corpus meum, & calix sanguinis mei, esse illarum propositionum prædicata. Deinde, quia hoc nihil ad præsens institutum refert, nam cum particularis propositio affirmatiua simpliciter conuerti possit, siue dicas, hoc est corpus meum, siue, corpus meum est hoc, si proprietatem verborum retineas, eodem modo veritas confirmabitur: si vero per solâ figuram, & metaphoram interpretaris, eadem argumenta redibunt. Necessè est enim, vt isti hæretici ita exponant, corpus meum est, id est, repræsentatur per hoc, vel nutrit sicut hoc, aut alio simili modo: qui sensus eisdem argumentis falsus esse conuinci potest. Plures hæreticorum insanias & absurdas interpretationes refert Sander. lib. 7. de visibil. Monarch. hæres. 204. sub anno 1549. & impugnat latissime Robert. Bellar. loco citato.

Sanderus Bellarmin.

1. Corin. 10.

Vltimo confirmatur hæc expositio, soluendo, quæ contra eam obiici possunt. Primo ergo obiicitur videtur Paul. 1. ad Cor. 10. vbi dicit, antiquos Patres eandem escam manducasse, & eundem potam nobiscum bibisse: ex illo ergo loco, explicandum est hic, de quo agimus, scilicet illam escam, quam Christus dedit, tantum fuisse figuram: quia sicut antiqui Patres tantum in figura manducarunt, ita & nos. Hanc obiectionem refert Rupert. Abb. lib. 5. in Ioan. tractans illa verba. Patres vestri manducauerunt Manna in deserto. Et rectè respondet: Paulum non dicere, antiquos Patres eandem escam, vel eundem potam nobiscum manducasse, sed solum Hebræos ipsos omnes eam escam manducasse, & eundem potam bibisse. Nulla enim est in textu Apostoli particula, qua illa esca, & potus antiquorum referatur ad nostram, seu dicatur esse eadem cum illa, de qua Dominus dixit, Hoc est corpus meum, & Hic est sanguis meus. Neq; enim Apostolus potuit esse contrarius Christo dicenti; Non Moyses dedit vobis panem de cælo, sed Pater meus dat vobis panem de cælo verum. Vnde statim subdit Apostolus, Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo, ac si diceret, licet omnes eandem escam manducauerint, non tamen omnibus æque profuit. Cõfert ergo illos inter se, non nobiscum: nam respectu nostri postea dicit, omnia in figura cõtinebant illis. Et hic sine dubio est literalis sensus, vt ex ipso textu, & ex Chrysoftomo, Theodoro, & aliis expositioribus constat. Addi vero potest, licet Paulus diceret, antiquos eandem escam spiritualement nobiscum manducasse, id est, Christum, non tamen dicere eodẽ modo manducasse: illi ergo tantum per fidem: nos vero & per fidem, & realiter in sacramento.

Rupert.

Secundo obiici possunt Patres: Dionys. epist. 9. ad Titum habet obscura verba: loquens enim de sacris figuris, & tropicis locutionibus ait, Nec sanctos Angelos ab illis abstinuisse: & subdit: ipsumq; Iesum in parabolis, per typicæ mensæ apparatus, Deifica mysteria tradere. Secundo, Hieronymus Marth. 26. inquit, Postquam typicum Pascha fuerat impletum, assumit panem, & ad verum Pascha transfuditur sacramentum, vt quomodo in præfiguratione eius Melchisedech panem & vinum offerens fecerat, ipse quoq; veritatem sui corporis, & sanguinis repræsentaret. Tertio idem Hieron. Marc. 14. Accipit, inquit, Iesum panem, & benedicens fregit, transfigurans corpus suum in panem, quod est Ecclesia præsens, quæ accipitur in fide, benedicitur in numero, frãgitur in passionibus, datur in exëplis, sumitur indoctrinis, formã sanguinem suum in calicem vino & aqua miltum, vt alio purgemur à viticiis, alio redimamur ab eis. Quarto, sunt obscura verba Tertul. lib. de anima. ca. 17. dicentis, non mutasse vinum saporem, quod in memoria sanguinis sui Dominus consecrauit: & difficultius li. 4. contra Marcio. c. 20. Panem (inquit) corpus suum fecit, dicens. Hoc est corpus meum, id est, hoc est figura corporis.

Ad primam respondetur. primo: ex alio loco Dionys. de Eccles. Hierar. c. 5. non obscure colligitur ipsum sensisse, hoc sacramentum esse ipsum Christum. Nam ad ipsum sacramentum loquens dicit, Tu dixisti, Hoc facite: & deinde ipsum sacramentum inuocat, sicut ipsum Christum. In illo ergo alio loco, cum Deifica mysteria appellat, ipsum Christum sub figuris sensibilibus latentem intelligit, & ideo vocat, typicæ mensæ apparatus, quia sub figuris sensibilibus diuina continentur. Quod vero ibi ait Iesum in parabolis diuina tradidisse, non est necesse, vt ad verba consecrationis referatur, sed ad Christi prædicationem: sunt enim illa duo diuersa, in parabolis diuina, & per typicæ mensæ apparatus Deifica mysteria tradere.

Ad primam locum Hieron. respondetur, verbum illud, repræsentare, esse æquiuocum. Interdum enim idem est, quod rem significare: interdum vero idem, quod rem præsentem facere: Hieronym. ergo hoc posteriori modo illo verbo vtitur, vt clarus constat ex eodem Hieronymo, circa illa verba, Psalm. 109. Tu es sacerdos in æternum, vbi comparans. Sicut hic, Melchisedech & Christum, dicit: illum obtulisse panem: hunc vero corpus & sanguinem suum. Responderi potest secundo, etiam si verbum repræsentandi in alio sensu sumatur, non propterea excludi veritatem. Nam Christus dando corpus, dixit, Hoc facite in meam commemorationem. Vnde consecrando corpus & sanguinem, illius passionem repræsentamus. Quam solutionem sæpe repetimus sectione sequent. Tertio deniq; dicitur, Hieron. in eo loco non explicare hæc verba forme metaphorice, sed potius dicere Christum repræsentasse veritatem sui corporis: potius ergo indicat locutum fuisse Christum de vero suo corpore, quod in pane repræsentauit, sub speciebus panis illud discipulis tribuens. Vnde idem Hieron. in d. epi. 150. q. 2. ad Heb. dicit hæc eadem verba tractans. Ipse (inquit) Iesus conuiuia & conuiuium ipse comedens, & qui comeditur. Vnde ad alium eiusdem testimonium responderi potest, illos Commentarios in Marcum non esse Hieronymi, vt Marian. Victor. & alij adnotarunt. Deniq; cuiuscunque sint, sensus mysticos, & non literales explicant. Dicit ergo potest, cum in hoc sacramento sint plura mysteria, Patres in vno loco explicata quædam, in alio alia. Et licet alicubi aliqua omittant, non tamen negant. In Commentariis igitur in Marcum Hierony. non tam ex professo omnia exponit, quam breues quasdam annotationulas adhibet. Et ideo in illo loco explicuit breuissime, quomodo in hoc sacramento vnitas corporis mystica repræsentatur.

presentaretur: non tamen declaravit literalem sensum verborum Christi: neque etiā illum exclusit, quāquam, cum dicit, Transfigurans corpus suum in panem, & formans sanguinem suum in calicem. Nō obsecure indicet conversionem panis in corpus & vini in sanguinem: licet et explicuerit diuerso modo, quam exponi soleat. Proprie enim dicitur panis conuerti in corpus, vel etiam transfigurari, vt loquitur Ambrosius lib. 4. de fide, c. 5. dicens, Nos autem quotiescumque sacramenta sumimus, quæ per sacræ orationis mysterium, in carnem transfigurantur & sanguinem, mortem Domini annunciamus. Hieronymus vero e contrario asserit, corpus transfigurari in panem, quia sub forma, & specie panis cibus Ecclesie efficitur. Et eodem modo dicit, Formas sanguinem suum in calicem, i. accommodans & adaptans illum sub speciebus vini, vt, tanquam verus potus, possit in calice sumi. Ad primum locum Tertulliani respondetur, cum inquit, non mutasse vinum saporem, satis indicasse, mutasse substantiam, non accidentia. Quod vero addit, hoc fecisse Christum in memoriam sanguinis sui, i. passionis suæ, omnino verum est, nam hic calix, & est sanguis Christi, inuisibiliter tibi contentus, & est memoriale sanguinis visibiliter effusi, sicut Lucas dixit: Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine, quia scilicet sanguis contentus in calice sub speciebus potus, est sacramentum continens diuinam promissionem, sanctam & fundatam in sanguine effuso in passione. In alio vero difficiliore loco, primum cum dicit, panem corpus suum fecit: satis aperte veritate transubstantiationis explicuit, quam aliis etiam locis, quæ sectione sequenti referemus, non obscure docuit. Cum ergo subdit, Corpus suum fecit, hoc est, corpus meum dicens, id est, figura corporis mei, dupliciter explicari potest: primo, vt hoc ipsum sacramentum, quod vere est corpus Christi, speciebus panis velatum, vocet figuram, id est, representationem eiusdem corporis visibilis, in propria specie existentis. Hoc enim modo interdum loqui patres ostendimus sectione sequenti. Optime vero intelligitur ex loco Ambrosii lib. de sacram. c. 5. vbi prius inquit, Dicit Sacerdos, Fac nobis hanc oblationem ascriptam, rationabilem, acceptabilem, quod est figura corporis, & sanguinis Domini nostri Iesu Christi. statim vero vim & proprietatem verborum explicans, inquit: Antequam consecratur, panis est: vbi autem verba Christi accesserint, corpus est Christi. & infra. Ante verba Christi, calix est vini & aquæ plenus: vbi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur, gorbem redemit. Ergo videre, quantis generibus potens est sermo Christi in uerba conuertere. Deinde ipse Dominus Iesus testificatur nobis, quod corpus suum accipiamus & sanguinem. Numquid debemus de eius fide & testificatione dubitare? Quæ verba non solum ad explicandum Tertullianum, sed et ad veritatem confirmandam aptissima sunt. Secundo responderi potest, Tertullianum non sacramentum, sed panem vocasse figuram corporis Christi: ita vt particula illa, i. figura corporis mei non cadat super prædicatum, corpus meum, sed supra subiectum, scilicet panem, quæ vocat figuram corporis Christi: & hanc figuram dicit effecisse Christi corpus suum, dicens, Hoc est corpus meum. Docet. n. ibi, in veteri testamento, carnem Christi, panis nomine metaphoricè significatam fuisse, & panem fuisse figuram corporis Christi. Hanc ergo figuram adimpletam dicit esse in nouo, quando Christus panem, i. figuram corporis sui, corpus suum fecit. Vnde paulo inferius inter alia dicit, Nunc sanguinem suum in vino consecrasti, qui tunc (id est, in lege veteri) eum in vino figurauit. Et ita hic locus potius confirmat veritatem. Et eodem modo loquitur l. 3. contra Marcionem, c. 19. quibus locis Pamela hunc sensum erudite expendit. Eodem modo exponunt Richard. ar. 13. & alij moderni. Et potest etiam accommodari ad verba Ambrosii paulo ante citata, cum enim figuram corporis

poris & sanguinis appellat, de pane & vino ante consecrationem plane loqui videtur, de qua re plura in sequenti sectione dicemus.

Tertia obiectio sumitur ex materia & coniecturis, materia enim erat sacramentum quoddam, cuius ratio est, vt sit signum & figura: ergo forma, seu verba Christi fuerunt verba sacramentalia: ergo sacramentaliter tantum & metaphoricè significare intelligenda sunt: ergo non veritatem, sed signum tantum significare debent. Confirmatur primo, quia non possunt multæ metaphoricæ locutiones in illis verbis vitari. Nam in verbis illis: Hic est calix sanguinis mei, omnes figuram metonymiæ admittunt: dum continens pro contento accipitur. Item dicitur, Hic calix est nouum testamentum: cum tamen non sit, nisi signum, & confirmatio testamenti. Præterea verbum, manducandi, non potest intelligi proprie, si illud quod manducatur proprie, & non metaphoricè dicatur esse corpus Christi: quia corpus Christi non arretitur dentibus, vt proprie manducari dicitur: ergo necesse est, metaphoram inesse in aliquo illorum verborum, scilicet, aut in verbo, manducandi, aut in voce corpus, aut enim id quod Christus dabit, proprie manducandum erat, & sic non poterat esse verum Christi corpus: aut si hoc erat, non poterat proprie manducari: ergo conuenientius dicitur, metaphoram esse in voce, corporis, quam in voce, manducandi, vt res sit facilior, & expeditior. Confirmatur secundo, quia Apostoli ita videntur intellexisse verba illa de signo corporis, & non de vero corpore: alias turbati essent, & aliquod signum admirationis, in tanta rei nouitate præstitissent.

Ad præcipuum argumentum respondetur, variè intelligi posse verba Christi fuisse sacramentalia. Primo, vt sacramentalia verba dicantur, id est, figurata quæq; solum metaphoricè sensum habent: & hoc modo negatur assumptum: hoc enim est, de quo est controuersia. Secundo, vt sacramentalia verba dicantur, quæ mysterium aliquod habent recòditum: & hoc modo fateor verba Christi fuisse sacramentalia. Non est autem necesse, vt propterea caruerint sensu proprio: nam hoc familiare est verbis diuinis, vt sub sensu proprio altiore, mysticum, ac recòditum contineant. Tertio dici possunt propriissime sacramentalia verba, quibus instituitur, & efficitur sacramentum. Et hoc modo fuerunt etiam illa verba sacramentalia, & habentia sacram & mysticam significationem. Tamen hoc etiam sensu necesse non est, vt propria caruerint, nam in hac potius illa fundata est. Nam ad veritatem sacramenti potius necesse est, vt huiusmodi verba in propria significatione vera sint, vt tandem per eam spiritualem effectum significent: & hoc maxime verum est in verbis, quibus sacramentum simul instituitur, & conficitur, qualia sunt ea, de quibus disputamus, vt constat à simili. Nam cum Christus dixit, Baptizantes eos, tamen illa verba fuerunt sacramentalia: & nihilominus certum est proprie esse intelligenda, alioqui enim nihil de sacramentorum institutione certum haberemus. Adde, propriissimam significationem dictorum verborum. Hoc est corpus meum, esse maxime sacramentalem: quia significando hoc contentum sub speciebus esse corpus Christi, significant mysterium valde recòditum, & ad significationem nostram ordinatum, & ita hæc verba eminentissima quadam ratione & sacramentalia sunt, & propria.

Ad primam significationem respondetur: vel in illis verbis nullam esse metaphoram, vel esse adeo perspicuam, vt propria locutioni æquiualeat: primum enim de voce, calicis Titelmanus & alij contendunt: sumi pro ipso vase, quod proprie dicitur calix sanguinis, quia sanguinem continet. Deinde quamuis illa vox significet potum ibi contentum, tamen illa valde vitata significatio, licet sit translata: ex adiunctis verbis, bibendi, & effundendi, fit magis perspicua.

3. Obiectio
ex materia
& coniecturis.Confirmatio
primaConfirmatio
secunda.Respon ad
argumentu

Ad 1. confr.

Titelman.

Deniq; Matth. & Marcus proprie explicantur dicendo. Hic est sanguis. De altera autem voce, testamenti: breuiter dicitur, propriissime significare signum seu instrumentum continens seu significans voluntatem testatoris: & ita, quamuis in praesentia significet sacramentum continens, ac confirmans diuinam promissionem, nulla est metaphora, sed proprietates verbi. Deniq; verbum, manducandi, proprie etiam intelligendum est: quia corpus Christi per modum cibi vere traicitur in stomachum, per organa oris, & gutturis: Neq; enim est necesse, vt ipsum corpus dentibus areretur: quauis, sicut dicitur frangi ratione specteretur, ita ratione earundem potest dici dentibus areri. Vel certe, cum non solum corpus, sed totum hoc sacramentum manducari dicatur, satis superque est, vt in speciebus possit dentibus areri, cum totum per modum cibi in stomachum traiciatur.

Ad 2. confir. Ad secundam confirmationem, supra responsum est ex Chrysolomo, Apostolos non fuisse turbatos in hoc mysterio, quia iam de illo fuerant edocti: Christi enim promissionem intellexerat: & eius complementum aude expectabant. Credendum etiam est, Christum illorum mentes illuminasse, vt summa reuerentia tantum sacramentum susciperent.

4. Obiectio. Quarta obiectio esse potest, quia, esto, dem^o Christum Dominum proprie esse locutum, ipsumq; effectum magnum miraculum, conuertendo panem in corpus suum, non inde concluditur, nunc esse praesentem in nostro sacramento. Nam licet Sacerdotes ea verba repetant in memoriam Christi, non tamen habent eam efficaciam, quam Christus habuit. Respondetur ex Patribus supra citatis, praesertim Chrysolomo, Cypriano, & Ambrosio, eundem Christum esse, qui nunc conuertit, & tunc consecrat hoc sacramentum: minister enim non in sua, sed in Christi persona illa proferit verba. Vnde non minus vera, nec minus efficacia nunc sunt, quam in nocte cenae fuerunt: nam, sicut ex quo tempore dixit Christus: Baptizantes eos, habent ministri eius vim sanctificandi, quia ipse est, qui principaliter baptizat, ita ex quo dixit: Hoc facite in meam commemorationem: habet vim efficiendi, quod ipse fecit. Vnde supra ostendimus, Christum Dominum in eo facto non solum miraculose fuisse operatum, sicut quando conuertit aquam in vinum: sed sacramentum instituisse, quod perpetuo in Ecclesia esset duraturum, vt iterum dicemus infra, agentes de forma huius sacramenti, vbi difficultates alias, ad veritatem huius formae spectantes enodabimus.

Responso

SECTIO IV.

Quid antiqui Patres de vera praesentia Christi in hoc sacramento senserint.

Heretici huius temporis summo conatu, vel potius summis fraudibus laborarunt, vt errorem suum in antiquorum Patrum scriptis reperiri suaderent. Et ideo praetermissis locis apertissimis, in quibus veritatem docet, quidquid ab eis minus explicite dictum est, corradiunt, ac congerunt: cum enim antiquis temporibus, hi heretici nondum orti essent, sancti Patres sincere, & conuidenter de hoc mysterio loquebantur: nihil de illorum malitia, ac perueritate solliciti, qui nunc eorum scriptis maleuose abutuntur. Hinc vero in magna Ecclesiae utilitate factum est, vt Scriptores Catholici diligentissime sententias Patrum collegerint, eorumq; de hoc mysterio veram ac sinceram fide euidenter ostenderint. Quapropter ne actum agamus, breuiter caput hoc expedemus. Omnino non praetermittere non fuisset expediens, ne totam hanc disputationem mutilam ac criticam relinqueremus.

Duo ergo breuiter docebimus. Primum, quomodo ex sententiis Patrum confirmanda sit haec veritas: alterum quomodo exponendum sit, si quid in eis reperitur, quod illi videretur aduersum, & quaedam documenta trademus ad sacrum Sanctorum sensum assequendum.

Circa primum, placet valde distinctio Guilelmi Alanii, libro 1. de Eucharistia, caput. 23. quaedam esse Patrum testimonia, quae simplicia dici possunt: alia, quae ipse argumentosa vocat: priora sunt illa, quae simpliciter sacramentum hoc, veritatem corporis & sanguinis Christi appellant, aut in quibus affirmant, nos manducare Christum, aut corpus vel sanguinem eius, & ab horum enumeratione abstinemus: tum, quod ea sufficere censuimus, quae inter explicanda Scripturae testimonia indicata sunt, tum etiam quod pane inhiesta sunt, & ab haereticis eodem fere modo, quo testimonia Scripturae, eludantur: in hic vero testimoniis colligendis diligentissime inducantur multi, sed praesertim Garetius quatuor prioribus clausib. lib. de vera praesentia corporis Christi, & Claud. fere totis sex primis repetitionibus, & vtilissime Robert. Bellarm. toto libr. 2. de hoc sacramento. Posteriora, seu argumentosa testimonia sunt, quae praesertim simplicem assertionem veritatis, argumentum continent, quo falsam interpretationem excludant: & haec persequitur optime Alanus supra, & eorum capita breuiter indicabo.

Primum sit eorum Patrum, qui expresse excludunt solam figuram. Huiusmodi sunt Damascenus lib. 4. cap. 14. Non est figura (inquit) panis & vinum. Abest enim hoc: sed est ipsummet corpus. Ambros. li. de Sacram. cap. 1. Sicut verus est Dei Filius Dominus non est Iesus Christus, non quemadmodum homines per gratiam, sed quasi Filius ex substantia Patris, ita vera caro est, sicut ipse dixit, quam accipimus, & verus sanguis est, quem potamus. Et inferius: Forte dicet, quomodo vera? quia similitudinem video, non video sanguinis veritatem: primo omnium dixi tibi de sermone Christi, qui operatur, vt possit mutare, & conuertere genera in similitudinem naturae. Expresse etiam ita loquitur Theoph. Matt. 26. Mar. 14. Ioan. 6. & Euthym. thym. his locis, & Epiph. ille, qui loquitur in VII. Synodo, Action. 6. tom. 3. in fine.

Secundum caput continet testimonia his propinqua: quibus Sancti docent, Christum in hoc sacramento non solum fide, sed ipsa re nobis coniungi: & non solum per voluntatum concordiam, sed etiam per corporum contactum, seu coniunctionem nobis copulari: quo nihil potuit expressius dici, ad errorem Caluini confutandum. Chryf. homil. 60. ad populum, Semetipsum nobis commiscet, non solum tantum, sed & ipsa re: & similia habet Hilarius nuper citatus, lib. 8. de Trinitate & eleganter Cyril. lib. 4. in loc. 13. & 14. & lib. 11. c. 17. inter alia, inquit: Per mysticam benedictionem corporaliter nobis filius vnitur, vt homo, spiritualiter, vt Deus, & ita exponit illud ad Ephes. 3. Concorporeos, & comparticipes: Alter etiam Cyril. catech. 4. dicit, haec ratione nos effici Christiferos. Vnde est illud Chryf. hom. de sancto Philogonio, praeclearius nobiscum agi, quam cum Magis. Illi enim (inquit) viderunt Christum, non tamen secum tulerunt: nos autem nobiscum ferimus. Certe, si de sola fide sermo est, et illi secum tulerunt. Vnde etiam est praeclearum testimonium Theodori Ancirani Orat. de Natiu. Saluat. habita in Conc. Eph. to. 6. Appendice 7. c. 2. vbi sic inquit, Ipse q. tunc Magos ineffabili pietate traixit, claram nunc festiuitatem constituit: non iam praesepo positus, sed in altari, sicut nuncq; praesepo mater factum est huius mentis. Propterea in illo est positus, vt in isto comedatur, & fidelibus fiat saluus cibus.

Tertio sunt fide consentanea testimonia illa, in quibus sancti exaggerant charitatem Christi, quia nec pastores oves suas, nec matres filios suos carnis alunt, sicut Christus nos pascat: neque amantur ita

ita se tradunt, & coniungunt amicis, sicut Christus voluit nobis tradi, & copulari: at vero si Christus tantum signum nobis tradidisset, commune hoc esset omnibus amantibus. Legatur Chryf. hom. 83. in Matth. 45. in Ioan. 24. in 1. ad Cor. 2. 60. & 61. ad populum, huc facit illud Augu. epi. 120. cap. 27. Quidam manducantes in sacramento Christum pauperem, & indignatur esse pauperes, & illud in Psalm. 33. Iudei de Crucifixu obtrebrati sunt, Christiani vero comedendo crucifixum, illuminantur.

Quartum caput continere potest ea testimonia in quibus Patres, rationes reddunt, ob quas voluit Christus sub speciebus panis & vini, & non in propria specie nobiscum manere, & ad manducandam & bibendam dari, scilicet, ut fides probaretur & exerceretur: & ut sine horrore, caro & sanguis eius, manducaretur ac biberetur, manifeste enim, & absque ulla tergiversatione his locis supponit, ipsam veram carnem, & sanguinem, nobiscum presentem adesse in hoc sacramento, verum ac realiter à nobis sumi. Ita vere loquuntur Ambrosius, Damasc. Theophyl. locis citatis, item Ambrosii. 4. de sacram. c. 4. Aug. in c. Vtrum sub figura de Consecra. d. Cyril. apud D. Tho. in catena. Lucae 22.

Quintum caput sit, Sanctorum dicentium, in hoc sacramento perficiendo interuenire magnum quoddam miraculum, & diuinæ omnipotentie opus: nam si nulla est realis presentia Christi, sed sola significatio panis, nullum miraculosum opus ibi interuenit, sed sola extrinseca denominatio, seu impositio ad significandum. Optima sunt ad hunc locum confirmandum verba Chrysofomi lib. 3. de sacerdotio. Omiraculum, o Dei benignitatem, qui cum Patre sursum sedet, in illo ipso temporis articulo omnium manibus pertractatur. Nullum autem miraculum, aut speciale omnipotentie opus, in hoc sacramento interuenire, si totum in figura & signo esset positum. Quod argumentum mirifice amplificat Ambr. lib. 4. de sacramentis, cap. 4. & lib. de his, qui inquitur, c. 9. & amplius vtrique potest ex his, quæ dicemus sectione quinta.

Admirabilis tamen est impudentia Caluini, qui (vt refert Claud. repet. 4. c. 4.) hoc eludit argumentum, consistens hoc vere esse admirabile opus omnipotentie Dei: postea vero, re explicando, diuertens ab existentia Christi in hoc sacramento, & ad consecratione ipsius sacramenti ad participationem Christi per fidem & spirituales effectum, qui in suscipientibus efficitur: cum tamen omnes Patres miraculum ponant, & opus diuinæ omnipotentie in ipsius materia consecratione, & in existentia corporis Christi in celo, & in terra: & similib. vt euidenter patet ex omnibus adductis, & est optimus locus Aug. lib. 3. de Trinit. cap. 4. vbi primum differentiam constituit inter alia, quæ Christum significant & hoc sacramentum. Quia cetera (inquit) non dicuntur esse sanguis & corpus Christi, sicut hoc sacramentum: & subdit, Quod cum per manus hominum ad illam visibilem speciem perducitur, non efficitur tam magnum sacramentum, nisi operante inuisibiliter Spiritu Dei. At vero, si hoc sacramentum sola significatione perficeretur, nulla inuisibilis operatio diuini Spiritus in eo concipiendo interueniret. Sunt etiam optima verba Iustini Apologiae dicentis, Ea omnipotentia, qua Verbum factum est caro, fieri Eucharistiam carnem Verbi.

Vnde sextum caput & euidentissimum sumi potest ex his locis, in quibus Patres dicunt, hoc sacramentum perfici, per veram conuersionem panis in corpus: vel panem fieri corpus: vel, ex pane fieri, vel creati corpus: & ad persuadendam hanc diuinam operationem, & conuersionem, vtuntur exemplis creationis, & conuersionis aquæ in vinum, & similib. à quorum recitatione hic abstinemus, quia disput. 11. de hac re laetissime acturi sumus. Et his affinia sunt testimonia in quibus docent substantiam panis non ma-

Franc. Suarez Tom. 3.

nerere post consecrationem, nam ex hoc euidenter inferitur presentia: nullus enim etiam ex hæreticis dubitat, quin panis non recedat, nisi propter Christi presentiam. Sed illa testimonia referemus disputatione 10.

Septimum caput confici potest ex illis locis, in quibus Patres laborant, vt fidelibus persuadeant, in hoc mysterio non esse credendum sensibus, sed Christi verbis. Et hunc articulum proponunt tanquam creditu difficultum, & ideo Christi auctoritatem & omnipotentiam exaggerant, & magnam fidem requirunt. At vero si hic esset Christus tantum vt in signo, non esset maior difficultas in hoc sacramento, quam in Baptismo & aliis: ita loquuntur Hilarius, Cyrillus, Damascenus, & Augustinus locis sæpe citatis, & iterum Augu. ferm. 2. de verbis Apostoli, & lib. 3. de Trinit. cap. 10. optimè Chrysof. homil. 51. & 53. in Matthæum, & 60. ad populum: & Sanct. Ephrem. lib. de non scrutanda Dei natura, c. 5. vbi sic inquit. Noli scrutari inscrutabilia, nam si ista curiosè rimaris, non iam fidelis vocaberis, sed curiosus: esto fidelis & innocens: participa immaculato corpore Domini, fide plenissima, certus, quod agnum ipsum integrum comedis.

Octauum caput præcedenti addi potest ex illis locis, in quibus Sancti Patres ex veritate huius mysterij alia mysteria nostræ religionis confirmant. Sic Irene. lib. 4. c. 34. probat. Christum esse verum Deum, quia potuit conuertere panem in corpus suum: & c. 37. ex eodem mysterio disputat contra negantes resurrectionem. Chryf. hom. 83. in Matt. ex veritate huius sacramenti conuictat eos, qui veram Christi carnem negant. Eodem modo colligit Leo Papa, epist. 23. vbi grauisimè docet veritatem corporis & sanguinis Christi, inter communis sacramenti fidei, tam vnanimè Ecclesie consensus teneri, vt etiam in linguis infantium versetur. Hilarius deniq. li. 8. de Trinit. ex illo modo, quo Christus, medio hoc sacramento, in nobis est, & nos in ipso, reali quadam, & (vt ipse loquitur) naturali conjunctione, explicat, & confirmat, circuminfectionem diuinarum personarum inter se.

Nonum caput addere possumus ex illis locis, in quibus Patres disputant de sacrificio in cruento noui testamenti: in quo non solum panem & vinum, significantia passionem Christi, sed ipsummet corpus & sanguinem Christi offerri, & in cruento immolari dicunt. De qua re, quemadmodum inferius suo loco ex pfecto tractaturi sumus, pauca Sanctorum loca assignabimus: docet ergo expresse hanc veritatem Cyrill. Alex. in declaratione anathematis. 11. Au. concio. 1. in Pf. 33. & Pf. 38. Christus offertur in terris, quando corpus eius offertur. Chryf. supra & hom. 17. ad Hebr. in fine, ante partem moralem, & hom. 2. in secundum ad Tim. vbi dicit eandem esse rem oblatam in cruce, & in altari Greg. Mag. 4. dialog. c. 58. Greg. Niss. orat. 1. in tertium diem Pasche: Arcano (inquit) sacrificij modo idem est Sacerdos, & agnus: & infra: peracto sacrificio corpus suum, & sanguinem familiaribus dedit. Chryf. & Euthym. dum exponunt illa verba Ioan. 17. Pro eis sanctifico me ipsum) de hoc in cruento sacrificio, i. pro eis iam sacrificio me ipsum. Duo vero sunt notanda præcipua testimonia: alterum est D. Andreg Apostoli, qui, vt in eius vita, ab Ecclesia recepta legimus, cum tyranno ad sacrificandum idolis induceretur, respondit. Ego quotidie sacrificio Deo agnū immaculatum: & cum carnes illius agni à populo vere fuerint manducate, agnus integer perseverat. & infra dixit: mysterium hoc non, nisi fide comparari posse. Alterum est Martialis Apostolorum discipuli, epi. ad Burdegal. c. 3. vbi longa disputatione ostendit eandem rem in hoc sacrificio offerri, quæ in cruce oblata fuit. Quibus addi potest Optatus Mileuit. l. 6. contra Parmen. dicēs, Quid est altare, nisi sedes corporis, & sanguinis Christi? & infra. Illi iniecerunt manus, i. Christo, in cruce, à vobis percussus est in altari, & infra.

Chryf.

Ambr.

Chryf.

Ambr.

Augu.

Ambr.

Augustinus. Chrysofom.

Ephrem.

Ireneus.

Chrysof.

Leo.

Hilarius.

Cyri.

Augu.

Chryf.

Gregor.

Greg. Niss.

Euthym.

Andren.

Optatu.

Hoc in mane facinus geminatum est, dum fregistis calices, Christi sanguinis portatores. Testimonium etiam Theodoti Ancirani supra citatum, egregium est ad hanc rem confirmandam.

Theodotus.

Decimum ac postremum caput institui posset ex modo, quo Sancti de hoc sacramento loquuntur: & ex epithetis, quibus hoc sacramentum ornant; quae non nisi propter praesentiam Christi illi adaptari possunt, ex quibus multa retulimus cum de nominibus huius sacramenti ageremus: & adiungi potest modus loquendi Concilij Chalced. act. 3. in damnatione Dioscoridi. ubi priuari dicitur communione Terribilis mysterij. Eodem modo loquitur Dionysius c. 3. de Eccl. Hier. & Chrysol. lib. 3. de sacerdotio, ubi vocat hoc horredum mysterium. Ad di potest Cypr. ser. de caena Domini, ubi hunc vocat, inconfumptibilem cibum & Martialis supra, qui vocat panem viuum, & Orig. hom. 5. in diuersos, qui vocat Sanctum & incorruptum cibum, quem cum homo sumit Dominus ad ipsum ingreditur.

Com. Chal.

Dionys.
Chrysol.
Cyprian.

Origenes.

Obiectio. 1.

Contra hanc autem veritatem multa congerunt haeretici, tam ex Patribus Latinis, quam ex Graecis. Primo tamen ac praecipue de D. Augusti. autoritate gloriuntur, in quo haec potissimum loca videntur difficilia. Primus supra explicatus est. Continetur enim in illis verbis tract. 25. in Ioan. Quid paras dentem & ventrem ubi explicuimus illa verba, non hoc corpus, sed videtis, manducaturi estis. Secundus est ex l. 3. de doct. Christ. c. 16. ubi inter figuratas locutiones ponit illam, Nisi manducaueritis, ne flagitium continere videatur, quia etiam supra sect. 2. explicatus est. Tertius fit ex enarratione Pl. 3. in principio, ubi dicit, Dominum adhibuisse Iudam ad conuiuium, in quo corporis & sanguinis sui figuram commendauit, & tradidit discipulis. Quartus in li. contra Adimant. Manich. c. 12. ubi tractans verba Deut. 12. Non comedes sanguinem animalium: sanguis enim eorum pro anima est. Dicit; ibi signum nomine signati appellari, & subdit. Non dubitauit Dominus dicere. Hoc est corpus meum: cum signum daret corporis sui. Quintus ex epi. 23. ubi cum dixisset, sepe signa nominibus rerum, quas significant, appellari, subdit. Sicut ergo secundum quaedam modum sacramentum corporis Christi, corpus Christi est, & sacramentum sanguinis Christi, sanguis Christi est, ita sacramentum fidei, fides est, sicut ergo Baptismus reuera non est fides, sed signum fidei, ita indicat hoc sacramentum vere non esse corpus Christi, sed secundum quaedam modum, signum eius. Sextus sumi potest ex li. de Catachismo, c. 4. ubi sic inquit, Cum mane illud venerit, & vesperum non habebit, non iam offerretur sacrificium imaginis agni, sed ipse agnus, &c. Sentit ergo nunc tantum offerri sacrificium imaginis agni. Vltimus denique est ex 11. de Ciuit. c. 20. & 25. ubi sentit, haereticos & schismaticos non manducare vere corpus Christi, sed tantum sacramentum eius, quia non manducat corpus Christi, qui non est in corpore Christi; quia vere manducare est in Christo manere, & Christum in ipso.

2. ex Cypr.

Secundus ex Cypr. ser. de Caena Domini in fine dicens. Haec quoties agimus non dentes ad mordendum accuimus, sed fide sincera panem Sanctum frangimus, & partimur, & in ser. de Vnctio. Christum. Dedit inquit Dominus noster in mensa, in qua vltimum cum Apostolis participauit conuiuii, propriis manibus panem, & vinum, in cruce vero manibus militum, corpus tradidit vulnerandum, ut in Apostolis secretis impressa sincera veritas, ac vera sinceritas, exponeret gestibus, quomodo vinum, & panis caro esset & sanguis, quibus rationibus causae effectibus conuenirent, & diuersa nomina vel species ad unam reduceretur essentiam, & significantia, & significata eisdem vocabulis conferrentur.

3. ex Hieron.

Tertius obicitur, Hieron. lib. 2. contra Iouinian. dicens, in typo sanguinis sui non aquam obtulit, sed vinum.

4. ex Ambrosio.

Quartus, Ambrosius lib. 1. officio. c. 48. ubi dicit: hic offerri Christum in imagine, in caelo in veritate, & li.

de his, qui initiantur, c. 8. & 11. ubi dicit, Eucharistiam esse verum panem, & corpus Christi significare.

Quintus, Tertulianus lib. 1. contra Marcionem c. 14. Panem inquit quo ipsum corpus suum representat. Alia eius loca supra tractata sunt circa verba institutionis. Sextus, Clemens lib. 5. confut. cap. 13. Cum dedisset nobis antitypa mysteria pretiosi corporis, & sanguinis sui.

Septimus, Gelasius lib. contra Eutych. in fine, imago inquit & similitudo corporis, & sanguinis Christi, in actione mysteriorum celebrantur.

Octauus, ex Gracis Greg. Naz. Orat. 11. ad funus sororis Gorg. sacramentum, quod in altari referuntur, vocat, antitypon pretiosi corporis & sanguinis Domini.

Nonus, Chrysol. Psal. 22. Mensam inquit istam preparauit seruis suis, ut quotidie in similitudinem corporis, & sanguinis sui, panem & vinum secundum ordinem Melchisedech nobis ostenderet in sacramento, & alia familia loca difficilia sunt in opere imperfecto hom. 11. 17. & 19.

Decimus, Orig. Dialog. 3. contra Megethium Marcionistam in fine 2. parte sub titulo de Christo homine vero ex Maria, sic inquit, Si, ut loquuntur isti, carne desitutus erat, & ex anguis, cuiusmodi carnis, cuius corporis, & qualis tandem sanguinis, signa & imagines, & panem, & poculum ministravit, iussitque per illa discipulos sui memoriam renouare: Et super 15. c. Matth. vocat hunc panem, Corpus symbolicum, & typicum, & negat malos manducare corpus Christi.

Vndecimus, Theodor. Dialog. 2. post medium, sic 11. Theodor. inquit, Neque enim signa mystica post sanctificationem recedunt a sua natura, manent enim in propria substantia, & figura & forma, & intelliguntur esse, quae facta sunt.

Duodecimus, Eusebius lib. 5. de demonstr. c. 3. Sacerdotes inquit spirituales, secundum Ecclesiasticas functiones, sacerdotij munus obeunt, vino ac pane corporis illius, ac salutaris sanguinis mysteria representant. Quae sane mysteria tanto ante Melchisedech spiritu diuino cognouerunt, & rerum futurarum imaginibus usus fuerat. Et lib. 8. demonstr. in fine, sic inquit, Rursus enim ipse dispensationis diuinae notas suis discipulis tradidit, dum hortatur, ut sui ipsius corporis imaginem representent: & infra: ut panem sui corporis nota vterentur, instituit.

Vthae & similia loca intelligantur, obseruandum primo est, nullum istorum Patrum negasse vnquam praesentiam corporis Christi in hoc sacramento, neque quae addidisse vnquam dictionem exclusiuam; videlicet esse tantum figuram, signum, seu panem, aut sola fide, solumque spiritualiter manducari, aut quippiam simile, quod veritati corporis, & sanguinis Domini repugnet: quin potius aliis locis fere omnes illi aperitissime eam testati sunt, ut vidimus, solum ergo esse potest difficultas, vel, quia interdum explicant figurate, vel spiritualiter, quae dicuntur de usu huius sacramenti, quo diximus supra tractantes locum lo. 6. Vel, quia interdum vocant hoc sacramentum, panem & vinum, de quo dicemus circa art. 2. D. Thom. in disput. 2. quia hoc non spectat ad quaestionem de praesentia corporis Christi, sed ad quaestionem de absentia panis, quae diuersa est & ibi tractanda. Vel denique, quia interdum vocant hoc sacramentum signum, figuram, antitypum, in quibus vocabitur tota difficultas eorum testimoniorum, quae adducta sunt, praecipue versatur.

Secundo notandum est, hoc sacramentum ita continere Christum inuisibiliter sub specie visibili, vel simul sit signum eius, & representet ipsum, vel pro nobis crucifixum, vel prout in caelo exiit, quatenus hoc sacramentum pignus est gloriae, vel prout vnitur corpori suo mystico: sicut ergo priori ratione hoc sacramentum vere dicitur corpus Christi.

Christi, & veritas, ita posteriori ratione dici potest figuratum, & figura: nam hoc ipso, quod sacramentum est, sacrum signum esse necesse est, ita notavit Damasc. l. 4. de fide, c. 14. in victimis verbis, dicens, Figure porro rerum futurarum ideirco dicuntur, non quod non vere corpus, & sanguis Christi sint, sed quod nunc quidem divinitatis Christi per ea, participes efficiantur, tunc aut intellectuali modo, ac per solum aspectum. Ans. et l. de div. offic. apud Claud. rep. 3. c. 4. his verbis Christi benedictione panis sit corpus eius: non significative tantum, sed etiam substantiive: neq. n. ab hoc sacramento figuram omnino excludimus, neque eam sola admittimus: veritas est, quia Christi corpus est: figura est, quia immolatur, quod incorruptibile habetur. Hoc ipsum notarunt etiam Lanfr. contra Bereng. Paschal. in ep. de corpore, & sanguine Dni, Guitman. l. 2. & Alger. l. 1. de hoc sacramento, ut eisdem objectionibus hereticorum satisfacerent. Adde ex Ans. & ex dictis supra disput. 2. licet in hoc sacramento vere, & substantialiter contineatur corpus Christi, tamen in modo existendi differre a modo connaturali corporibus, quo ipsemet Christus in propria specie existit. Et ideo, quoad hunc modum, potest dici Christus existere in hoc sacramento, vel incorporaliter, aut inuisibiliter, aut minus proprie, seu figurate. Et sic etiam voces, quae significant Christum esse hic quodammodo dicuntur interdum continere figuram: quia, quoad hunc modum, alium sensum habent, quam seculo hoc mysterio, haberent. Et hac sola observatione facillime respondetur omnibus dictis locutionibus: applicando illam, prout locus aut contextus postulerit, ut tamen res sit facillior, oportet tertiam observationem praemittere.

Tercio observandum est, Patres non posse in vno loco omnia dicere, & explicare. Si ergo in omnibus locis explicassent solam rationem signi, vel figuram, & veritatem vbiq. tacuissent, posset ex illis nonnullum sumi argumentum, tamen, cum in hoc sacramento vtrumq. reperitur, veritas, & figura, quamvis alicubi vbi fuerint voce, vel appellatione figuram, nullum argumentum est, negasse veritatem, quam frequentissime & evidentissime aliis locis docuerunt. Praesertim, quia cum nondum esset nata, haec haereticis simpliciter, & sine suspitione calumniae loquebantur, quod in omni materia est diligentissime observandum, in lectione Sanctorum, ut in simili de Chrysolomo loquens, notavit Augustinus libro 1. contra Iulianum, cap. 2. his verbis: Disputans in Catholica Ecclesia, non se aliter intelligi arbitrabatur, tali quaestione nullus pullabatur, vobis nondum litigantibus securus loquebatur. Quae verba tum ad alios Patres, tum maxime ad Augustinum ipsum in praesentia quae est accommodare possumus. Adde etiam Patres in primitiva Ecclesia, consulto quando agebat de sacramento, obscure fuisse locutos, tegendo mysterium propter infideles, & gentiles, & ideo libenter vfos fuisse nominibus symbolicis, vnde Theodor. dialog. 2. post medium, non oportet inquit, aperte dicere, est n. verisimile adesse aliquos non imitatos, & August. ser. 2. de verbis Apost. & alii cum loquuntur de hoc sacramento, saepe interponunt haec verba: Norunt fideles, vel similia, quibus satis indicant magis latere mysterium in hoc sacramento, quam nudam significationem.

Ex his ergo facile possunt omnia citata testimonia intelligi, maioris tamen claritatis gratia, breuiter per singula discurremus. Primus igitur Augustini locus supra tractatus est, similiter & secundus. Quibus addendum est, regulam illam, quam loco illo de doctrina Christiana tradit, scilicet, Quando Scripturae praeceptum videtur flagitium continere, figurate esse intelligendum, nec esse ita sumendum, ut pro non vitiosum; quod arbitrio ita liceat interpretari, quando n. Abraham praeceptum fuit, ut illum occideret, vel Osee, ut mulierem fornicariam acciperet, possent quidem

haec homini videri flagitia, & tamen non propterea metaphorice, sed proprie intelligenda sunt. vnde idem Aug. lib. 2. contra aduersar. leg. & Proph. c. 9. Secundum fidei regulam (inquit) proprietates verborum seruanda est. Metaphora vero, vel figura solum ex ipsamet Scriptura, vel ex sano Ecclesiae sensu, quantum ad vitandum apparens flagitium fuerit necessaria, adhibenda est, & ita in praesenti mysterio rei proprietates retinenda est, figura vero dicitur esse quoad modum, quia Christus non in propria specie, sed sub aliena sumendus est, & ita posset eadem Augustini regula contra haereticos retorqueri, quia vbi sine flagitio, vel absurditate seruari potest proprietates verborum, retinenda est, sed Christum esse praesentem in hoc sacramento, nullum est flagitium, nihilque absurditatis continet, sed magnum Dei mysterium ac beneficium: ergo proprie intelligendum est. Adde etiam interdum dici, Scripturam figurate loqui, non quoad verba, sed quoad rem, quia nimirum in re ipsa latet mysterium, non quia sit figura, seu metaphora in verbis, sicut cum ait Paulus ad Galat. 4. per allegoriam dictum esse, quod Abraham duos filios habuit, non excludit fidem historiae, sed dicit in illa contineri mysterium: Sic ergo praesentia Christi in hoc sacramento, licet vera sit & realis, tamen, quia simul est sacramentalis & significatiua ac occulta, ideo etiam figuralis dici potest. Ad tertium ex Psalmo tertio respondetur primum, Christum dando hoc sacramentum, dedisse signum corporis sui, non tamen vacuum, sed plenum eodem corpore, dedit enim sacramentum sensibile, quod reuera signum est corporis in eo contenti, quod etiam est signum vel figura sui ipsius in propria specie existens, vox enim figura, ut dixi, non semper excludit veritatem, sicut ad Hebr. 1. dicitur Filius figura substantiae Patris, non quia veritate substantiae careat, sed quia per illam Patrem representat. Sic igitur hoc mysterium dicitur figura Christi, non quia veritate illius careat, sed, quia illum in propria specie, & passionem eius representat. Quarum testimonium eundem omnino habet sensum. Atq. idem iudicium est de quinto, illa enim particula (secundum quendam modum) non excludit veritatem praesentiae, sed excludit naturalem modum existendi, quam solent habere res, cu absolute & simpliciter existere dicuntur, sicut ibidem dicit, quotidie immolari in sacramento secundum quendam modum, quia reuera licet quotidie sacrificetur, non tamen illo modo cruento, quem immolatio praeseferre videtur, qui modus in hoc sacrificio quotidiano representatur, & ita hoc mysterium, & est verum sacrificium & est sacrificium passionis Christi, secundum quendam modum, scilicet representatiuum: sic ergo hoc sacramentum, licet sit verum Corpus Christi, dicitur tamen esse illud, secundum quendam modum, per comparationem ad idem Corpus, in propria specie existens, vel quia est illud representatiue, representat enim Corpus in cruce pendens, vel quia non illo modo hic existit. Aliter inquit Aug. dicit. lib. 1. c. 5. Augustinum loqui de ipsis speciebus sacramentalibus, quae quodammodo dici possunt Christi Corpus, quia illud continent ac representant, sicut ibidem ait, Baptismus dici fidem, quia illam significat. Vnde Paschasius epistola, de Corpore & Sanguine Domini, hoc eodem testimonio veritatem confirmari dicit, quia sicut Baptismus, quamvis dicatur esse fides, secundum quendam modum, non excludit existentiam fidei in paruulis, sed potius significat habere illam aliter, quam soleant adulti, scilicet per sacramentum & non per proprium actum, ita cum dicitur hoc sacramentum visibile esse quodammodo corpus, quia illud significat, non excluditur corporis veritas. Ad sextum eadem est responsio, quae ad praecedentia, ibi enim verbis satis peripicuis August. dicit, nos comedere agnum per noctem huius saeculi, & quotidie illum immolare, eiusq. sanguinem bibere.

Augustini

Galat. 4.

Hebrae 1.

Algerius

Paschas.

lerunt, isti quotidie corpus eius laceflunt? Deinde de resurrectione carnis c. 9. Caro, inquit, corpore & sanguine Christi vescitur, vt anima de Deo saginetur. Deinde l. 2. ad vxorem, c. 5. negat Eucharistiam esse eum panem, qui est in communi vlti hominum.

Ad Clementem partim ex supra dictis patet, partim ex dicendis. Et Gelahij testimonium (quoniam vt infra dicam, ille liber nec Gelahij Papæ censetur, neq; in auctoritate habeatur) recte exponi potest in actione mysteriorum celebrari imaginem, & similitudinem corporis & sanguinis Christi pro nobis in passione effusi, quia hoc sacrificium vere est representatio illius, hinc autem non excluditur veritas huius sacramenti, vt saepe dictum est.

Ad Gregorium Nazianzenum de illa voce antitypa, non est vna omnium sententia, quidam existimant antiquos Patres, præsertim Græcos vocasse panem, & vinum, antitypa, ante consecrationem; quia tunc significant corpus & sanguinem Domini in eis consecranda, non vero post consecrationem: Ita exponitur Basil. in citato loco septimæ Synodi, quam expositionem approbat Damasc. lib. 4. c. 24. & Euthy. super Matthæum 26. & vt supra vidimus, ita videtur loqui Amb. lib. 4. de sacra. c. 5. cum panem & vinum figuram vocat. At vero recentiores Scriptores recte considerant, expositionem hanc non posse omnibus locis sanctorum Patrum accommodari. Nazian. enim in citato loco reliquias sacramenti in altari consecratas, antitypa vocat, & Basil. in Liturgia post consecrationem ea voce vitur. Respondet ergo Turrianus circa dictum Clementis locum antitypa non idem esse, quod signa, seu typi, sed potius significare id, quod signis, seu typis veteribus succedit, quia illa vim habet præpositio illa Græca, anti, id est, præiurta quam expositionem, quæ ingeniosa est, hæc vox potius exprimit veritatem huius sacramenti, quia significat, loco antiquarum vmbraarum nobis datum esse. Negari vero non potest, quin nonnunquam nomen typi, inueniatur in Patribus, vt ex Hieronymo paulo ante citati & idem reperitur apud Chryso. solomum hom. 16. in ad Hebræos, & Nazian. Orat. 17. in fine: vox autem typus, illam expositionem non admittit, quare probabile valde existimo vocem antitypa, in eadem significatione vsurpari loco, scilicet, vocis, typi, seu figuræ. Vnde dicendum est, sicut de aliis vocibus supra diximus, hoc sacramentum esse simul veritatem & imaginem Christi, in propria specie existentis, ac pro nobis passi, vel etiam species dici antitypa, quia representant corpus, quod continent, & quod hic fit sensus Nazianzeni, apertè constat ex eadem oratione, vbi dicit, Christum Dominum super altare contineri, & ibi adorari, & Oratione de Paschal. quæ est 42. Sine pudore (inquit) ac dubitatione corpus ede, & sanguinem bibe, si modo vitæ desiderio teneris, neq; sermonibus, qui sunt de carne, fidem abrogans, neq; ad eos, qui de passione habentur, impingens.

August.

Respondetur
ad locum Cyp.

Ad Hieron.
& Ambros.

Respondetur
ad Tertull.

Tertull.

Ad Cyprianum respondetur, in priori loco solum agere de dispositione necessaria ad fructum huius sacramenti suscipiendum, quem ait, non ad corpus, sed ad animam præcipue pertinere. In posteriori autem loco nihil est, quod huic veritati obstat, nisi fortasse, quod sacramentum hoc panem appellet, distinguens illud à corpore in passione tradita. Sed hoc nihil obstat, distinguere enim modum tradendi in cruce corpus suum in specie visibili, & in hoc sacramentum per modum cibi & panis, quæ infra dicit esse carnem Christi, & sic inquit diuersa nomina ad eandem reduci essentiam, seu eandem rem indicare, & significantia ac significata eisdem vocabulis censerentur, quia & caro panis dicitur, eo, quod per species panis significatur, & Eucharistia caro dicitur, quia carnem in se continet & significat.

Ad Hieronymum & Ambrosium responsio constat ex dictis, & ex his quæ statim dicemus, de voce, antitypa, nam de vero sensu horum Patrum cui denter ex aliis locis constat, vt saepius visum est in superioribus.

Ad Tertullianum, quod in eo difficile poterat videri supra tractando verba institutionis, explicatum est. Locus autem citatus ex primo contra Marcionem in vno sensu non est nobis contrarius, in alio vero etiam nobis fauet, nam licet fateamur, Christum representasse, id est, significasse corpus suum, vt erat in propria specie dando hoc sacramentum, non sequitur dedisse nudum signum, absque re, id est, sine corpore suo in illo contento. Alio vero modo, vt supra diximus (representare) idem est, quod rem præsentem facere, ita dicitur Christum representasse corpus suum in pane, quia illud sub speciebus panis, præsens efficit, & hanc esse Tertullianam phrasin, late ostendit Pamelius eo loco, sunt autem quam plurima alia Tertulliani testimonia, in quibus veram, & antiquam huius sacramenti fidem ostendit, quæ Pamelius congerit lib. 4. contra Marcionem, capite 40. indicabo autem vnum vel alterum ex apertioribus; libro igitur de idololatria, capite septimo inuehitur in eum Christianum, qui audet eas manus admouere corpori Dñi, quæ demoniis corpora conferunt, agit contra illos, qui post idololatriæ lapsum, ad communionem accedere audebant, corpus Dñi, prout tunc moris erat, in manibus sumentes. Vnde subdit. Proh scelus semel Iudæi Christo manus intu-

erunt, isti quotidie corpus eius laceflunt? Deinde de resurrectione carnis c. 9. Caro, inquit, corpore & sanguine Christi vescitur, vt anima de Deo saginetur. Deinde l. 2. ad vxorem, c. 5. negat Eucharistiam esse eum panem, qui est in communi vlti hominum.

Ad Clementem partim ex supra dictis patet, partim ex dicendis. Et Gelahij testimonium (quoniam vt infra dicam, ille liber nec Gelahij Papæ censetur, neq; in auctoritate habeatur) recte exponi potest in actione mysteriorum celebrari imaginem, & similitudinem corporis & sanguinis Christi pro nobis in passione effusi, quia hoc sacrificium vere est representatio illius, hinc autem non excluditur veritas huius sacramenti, vt saepe dictum est.

Ad Gregorium Nazianzenum de illa voce antitypa, non est vna omnium sententia, quidam existimant antiquos Patres, præsertim Græcos vocasse panem, & vinum, antitypa, ante consecrationem; quia tunc significant corpus & sanguinem Domini in eis consecranda, non vero post consecrationem: Ita exponitur Basil. in citato loco septimæ Synodi, quam expositionem approbat Damasc. lib. 4. c. 24. & Euthy. super Matthæum 26. & vt supra vidimus, ita videtur loqui Amb. lib. 4. de sacra. c. 5. cum panem & vinum figuram vocat. At vero recentiores Scriptores recte considerant, expositionem hanc non posse omnibus locis sanctorum Patrum accommodari. Nazian. enim in citato loco reliquias sacramenti in altari consecratas, antitypa vocat, & Basil. in Liturgia post consecrationem ea voce vitur. Respondet ergo Turrianus circa dictum Clementis locum antitypa non idem esse, quod signa, seu typi, sed potius significare id, quod signis, seu typis veteribus succedit, quia illa vim habet præpositio illa Græca, anti, id est, præiurta quam expositionem, quæ ingeniosa est, hæc vox potius exprimit veritatem huius sacramenti, quia significat, loco antiquarum vmbraarum nobis datum esse. Negari vero non potest, quin nonnunquam nomen typi, inueniatur in Patribus, vt ex Hieronymo paulo ante citati & idem reperitur apud Chryso. solomum hom. 16. in ad Hebræos, & Nazian. Orat. 17. in fine: vox autem typus, illam expositionem non admittit, quare probabile valde existimo vocem antitypa, in eadem significatione vsurpari loco, scilicet, vocis, typi, seu figuræ. Vnde dicendum est, sicut de aliis vocibus supra diximus, hoc sacramentum esse simul veritatem & imaginem Christi, in propria specie existentis, ac pro nobis passi, vel etiam species dici antitypa, quia representant corpus, quod continent, & quod hic fit sensus Nazianzeni, apertè constat ex eadem oratione, vbi dicit, Christum Dominum super altare contineri, & ibi adorari, & Oratione de Paschal. quæ est 42. Sine pudore (inquit) ac dubitatione corpus ede, & sanguinem bibe, si modo vitæ desiderio teneris, neq; sermonibus, qui sunt de carne, fidem abrogans, neq; ad eos, qui de passione habentur, impingens.

Ad loca Chrysostomi vno verbo respondere possumus, omnia illa aliena esse, & suspecta fidei, de commentariis enim super Psalmos omnes eruditè sentit non esse Chrysostomi, quamuis verba ibi citata supra dictam expositionem admittant: similiter Imperfectum opus Marthæi non est Chrysostomi, & variis est erroribus refertur, vnde creditur ab hæreticis corruptum, legatur Sixt. Sen. l. 4. Bibli. & lib. 5. annot. 164.

Ad Origenem idem fere dicendum est, nam in libris indubitatis Origenis habemus firma testimonia veritatis, quæ in superioribus tractata sunt: illa vero, quæ ab aduersariis adducuntur, ex lib. incertis sunt, Deinde priora verba exponi possunt facile, sicut superiora, ex hoc enim sacramento probat, in Christo, esse veram carnem, cuius hoc sacramentum est sacrum signum, non tamen vacuum, sed ipsam carnem inuisibili modo continens. In posteriori autem loco non videtur esse sermo Origenis de Eucharistia, sed de pane

panis benedicto Catechumentorum, de quo Augusti-
supra citatus meminit, vel certe quamvis de Eucha-
ristia loquatur, intelligit in esse corpus symbolicum
seu typicum, vel ratione specierum, vel quia corpus il-
lud mirabili aut inuisibili modo ibi continetur. Quod
vero de impiis dicit, intelligitur quoad fructum, &
spiritualem manducationem, lege Sixtum Senen. li.
6. annot. 66.

M. Theodor. Ad Theodoretum respondetur, de vera eius san-
tencia ex aliis locis satis constare. praesertim q. 27. in
Exod. & in hoc eodem loco, quem tractamus paulo
superius consuevit credere, in mysteriis se participa-
re corpus & sanguinem Domini. Quod vero postea
subdit de signis manentibus de sensibilibus acciden-
tibus intelligit, quae manent in propria entitate seu
natura, quam substantia vocat: in priori figura, &
forma, vt videri & tangi possint: Intelliguntur autem
(inquit) ea esse quae facta sunt, & creduntur, & adorantur,
vt quae illa sint, quae creduntur. Quibus verbis eu-
uidetur docet veritatem praesentiae: Si quid vero est
obscuritatis in his verbis, solum est, quia indicat vi-
detur manere substantia panis: Sed de hoc dicemus
infra in propria disputatione. de hac re: vbi cum ex hoc
loco, tum ex Dialogo 1. ostendemus, eum non sensisse
manere panem, quoad substantiam, sed tantum, quo
ad accidentia.

M. Theodor. Ad loca Eusebii respondendum est, sicut ad superi-
ora, scilicet in hoc sacramento representari mysterium
Passionis Christi, quam ibi, dispensationem di-
uinam, vocat. Eodem modo appellat actionem huius
sacramenti imaginem, seu notam corporis Christi,
crucifixi, scilicet, & passio pro nobis.

SECTIO V.

*Vtrum ex diuinis miraculis satis possit haec Christi praesentia
comprobari.*

D. Oec. Dicitur Thomas supra, quaeft. 29. art. 1. ad 2.
duplex esse miraculorum genus, quaedam mira-
cula sunt, vt credantur, alia, vt ad credendum iuuent,
& sine testimoniis credibilitatis. Priora solent esse
occulta, quia sunt ad exercendam fidem, & ad meri-
tum eius. Posteriora oportet, vt sint publica & nota,
vt ad credendum inducant. Vtrumque autem mira-
culorum genus in hoc sacramento inuentum est, &
vtrumque potest realiter praesentia confirmari, sed diuer-
so modo, vt patebit. Nominem autem miraculi, ne sit
in voce aequiuocatio, intelligimus omnem effectum
diuinam omnipotentiam, supra omnes leges naturae fa-
ctum, siue extraordinarie fiat, siue ex aliqua ordina-
ria potestate supernaturali hominibus data: cõpre-
hendimus etiam singularia aliqua beneficia, specia-
liter à Deo concessa ob fidem, & reuerentiam huius
sacramenti.

Primo igitur, quaedam miracula interueniunt in
hoc sacramento, quauis per se, vt ipsum videlicet fiat,
& haec proprie instituta sunt, vt credantur. Vnde ex
illis non potest probari praesentia, nam potius illo-
rum fides in fide realiter praesentiae Christi in sacramen-
to continetur, & e conuerso, & ideo, qui vnum cre-
diderit, necesse est, vt aliud credat. Potest tamen va-
lere hic argumentandi locus, si ex sanctis Patribus
ostenderimus, huiusmodi miracula, in hoc sacramen-
to cõsuetudine interuenire. Solent autem numerari à
quibusdam decem, ab aliis vnde decem, vel duodecim,
vel etiam plura miracula, omnia tamen ad quatuor
capita reducuntur. Primum est, quod vnicuique verbo
cantarum transmutatio fiat, vt notauit Ambrosius
in de myst. cap. 2. & sepe alias, de quo infra disputat.
2. secundum est, quod accidentia manent sine sub-
stantia panis vel vini, & aliud sit, quod visus, gustus,
& tactus referant, aliud, quod in vera existit, vt dixit
Cyril. Hierosol. Catech. 4. Chrysol. hom. 114. 57. in
Matthaeum, de quo plura infra, disputat. 10. Tertium
quod Corpus Christi integrum, & perfectum cum

rota sua quantitate sub minima quantitate panis cõ-
tineatur, sic enim dixit Epiphanius in Anch. Christus
vere est in hoc sacramento, cum non sit illi aequale in
quantitate, nec simile est figura. Sed de hoc latius in-
fra q. seq. disp. 12. Quartum demum quod idem corpus
in diuersis locis existat. Quod miraculum variis mo-
dis explicant Patres, Chryl. Hom. 17. in ad Hebr. 9. in
multis locis offeratur Christus, hic plenus existens,
& illic plenus, & hom. 83. in Mat. quod idem seipsum
comedat, suumque sanguinem bibat, hom. vero 2. ad
Pop. & hom. 3. ad Eph. in hoc ponit miraculum, quod idem
Christus, qui caelum ascendit, nobiscum manerit in
terra, Elias, inquit, ascendens, pallium discipulo dimi-
sit: filius autem Dei ascendens nobis suam carnem dimi-
sit; sed Elias quidem exurus, Christus autem nobis
suam carnem reliquit, & ipsam habens ascendit. Hi-
er. ep. 150. quaeft. 2. quod idem sit conuiuia, & conui-
uium, comedens, & quod comeditur. Augu. Psal. 33.
quod idem portet seipsum in manibus suis. Item ser-
mone 2. de verbis Apostoli: & in Hom. cita. à Beda 1.
ad Cor. 10. & Cypr. ser. de Cœna Domini, quod idem
cibus totus sumatur à multis, & totus à singulis, &
semper integer perseueret, quod ex Addrea Aposto-
la supra etiam retulimus. Bernardus sermone vltimo
de Cœna Domini, quod idem corpus simul in caelo
& in terris existat. In his autem omnibus nullum ef-
fer miraculum, si totum negotium fieret, in solo si-
gno, quod enim miraculum est, alicubi esse realiter,
& alibi in signo, aut manducare seipsum in imagine,
& sic de aliis.

Secundo, ad comprobendam hanc fidem, facta
sunt à Deo magna miracula & concessa insignia, &
singularia beneficia, quae recentur Guidmund. lib. 3. Abbas
de hoc sacramento ad finem, & Paschal. Lib. de cor-
pore & sanguine Domini, cap. 12. Garetius 4. & 5.
Classe sui lib. Breuiter etiam indicabo grauiora Pa-
trum testimonia, in quibus huiusmodi beneficia di-
uina, vel miracula continentur. Ambrosius, oratio-
ne de fratre suo Satyro, & Nazian. orat. de sua forore
Gorgor. diuina beneficia referunt fide & deuotione
huius sacramenti collata. Prosper in dimidio tem-
poris, capite 6. refert puellam à potestate demonis
liberatam. Gregorius 2. dialogo, cap. 24. refert San-
ctum Benedictum applicuisse corpus Domini euidã
corpori defuncto, quod semel acriterum ab ipso se-
pulchro, diuina permissione fuerat expulsum, vt am-
plius non expelleretur, quod & factum est, & lib. 3.
cap. 3. refert, Sanctum Agapytum loquendi faculta-
tem cuidam restituisse, dato illi corpore Domini.
Ioan. Diaconus in vita eiusdem Gregorii refert,
mutatam esse Eucharistiam in lapidem in ore cuius-
dam, qui de illius veritate cum illam acciperet, du-
bitauit. Et idem refert Nicepho. lib. 13. histor. cap. 7.
accidisse mulieri, quae haeretici Macedonii infecta ad
hoc sacramentum accessit. Idem Sozom. lib. 8. c. 7.
alia legi possunt in citatis authoribus, solum sunt no-
tanda verba Bernardi, quae in vita eius lib. 2. cap. 7.
leguntur. Cum enim ad expellendum demonem cor-
pus Domini patenam superpositum, capiti eiusdem
mulieris admouisset, dixit: Adest, inique spiritus, tu-
dex tuus, adest summa potestas, adest ille, qui pro no-
stra salute passurus dixit. Nunc princeps huius mun-
di eicietur foras, & in hac fide praecipiens illi exire,
coactus est obedire. Huc etiam spectant variae visio-
nes & apparitiones, quae de hoc sacramento leguntur,
in quibus Christus sub aliqua specie visibili apparui-
sse dicitur, alterutra extausa, vt inquit Alg. 1. de hoc
sacramento, c. 3. scilicet, vel ad confirmandos in fide,
& proteruos deterrandos, vt in vita S. Malachiae re-
fert Bernard. & in vita S. Gregorii, Ioann. Diaconus
l. 2. c. 4. vel vt ipsum amantes, & desiderantes consa-
laretur, vt Paschalius refert l. de corpore & sanguine
Domini, c. 4. & plura refert Gareti. supra.

Dices, potuisse Christum prestare haec beneficia
per hoc sacramentum, etiam si in illo praesens non
adesset,

Epiphani.

Chryl.

Hieron.

Augu.

Cyprian.

Bernard.

Guidmund.

Paschal.

Abbas

Caretius.

Ambros.

Nazian.

Prosper.

Gregor.

Ioan. Diacon.

Sozom.

Paschalius.

Obiectio.

Solutio.

adesset. Respondetur, non colligi eius praesentiam ex folis operibus, quatenus miraculosa sunt, sed quatenus hunc ex fide huius praesentiae, & veritatis, aut directe in eiusdem veritatis testimonium, & confirmationem, talia enim fuisse praedicta miracula constat ex praedictis authoribus tam aperte, vt, nisi impudentissime, in dubium reuocari non possint. Postremo in confirmationem huius veritatis afferre possumus prodigia, quae in vitionem eorum, qui indigne ad hoc sacramentum accedunt, vel alias irreuerenter eo vti sunt, Deus est operatus. In primis enim Paul. i. ad Cor. 10. ppter abulum huius sacramenti dicit multos obiisse, variasq; aegritudines passos esse. Deinde Cyp. in l. de laps. varia huiusmodi exempla refert, & signa diuinitus facta: & inter alia notanda sunt illa verba. Sanctificatum in Dni sanguine potum de pollutis visceribus erupit. Tanta est potestas Dni, tanta maiestas, & illa, Documento vnius ostensum est recedere Dnm, cum negatur, quia, dum quidam indigne accederet, cinerem loco Eucharistiae inuenit. Optatus vero l. 2. con. Parmen. refert, quosdam haereticos Eucharistiam suis canibus proiecisse, canes aut in dominos suos infurrexisse, eosq; dilaniasse, veluti vindicantes iniuriam corpori Domini factam.

1. Corint. 10.

Cyp.

S. Optatus.

Obiectio.

1. Reg. 3. Responsio.

August.

Atque hinc obiter soluitur obiectio, quam magni faciunt Gentiles contra hoc sacramentum, quia constat ex historiis, & experientia, tyrannos ac persecutores Ecclesiae, saepe Ecclesias profanasse, & altaria euertisse, & Eucharistiam etiam conculcasse & combussisse, & tam Christum ibi existentem, nunquam se ipsum defendisse, atque aliquod mirum opus in hostium vindictam effecisse: ergo vel est impotens ad hoc faciendum, quod nos non dicemus, aut sine causa credimus illum ibi adesse. Olim enim Deus in eos, qui in arcam testamenti iniuriosi fuerunt, grauissime animaduertit, vt legimus 1. Reg. cap. 5. Quid ergo facturus esset in hoc sacramento, si vere ac realiter in eo contineretur? Respondetur tamen facile ex dictis, quod licet interdum Deus, iusto iudicio, vel ad probationem, & exercitium fidei suorum feruorum permiserit, vel templa, vel etiam ipsa sacramenta ab infidelibus indigne tractari, non propterea existimandum est, Christum ab hoc diuino sacramento abesse, quia, quamuis sacramentum conculcetur, aut comburatur, ipse impassibilis manet, & ob meritum nostrae fidei non expedit semp vt miraculis, & signis ad hostes fidei coercentes, sed permittere potius, vt iuxta rerum, ac bellorum veritatem res humano modo succedant, eo vel maxime, quod hoc sacramentum est maximum miraculum, quod in eo fit, non est ordinatum ad confirmandum, quod in eo fit, sed potius, vt sit materia in qua fides exerceatur, interdum vero, vt diximus, vel ad confirmandos infirmos, vel ad terrendos iniquos vtitur Christus potentia sua, simul ostendendo suam praesentiam in hoc sacramento. Ex quo et ortum est, quod Augustinus refert, l. 1. de Ciuit. c. 4. aliquando hostes debellatores & victores Christianorum, tantam exhibuisse reuerentiam eorum templis, vt fuerint asyllum omnium, ad illa confugientium, ne vel ipsi, vel eorum bona in hostium potestatem venirent.

SECTIO VI.

Quid ex antiqua historia & praxi Ecclesiae, de reali praesentia Christi in hoc sacramento possit colligi.

Ratio difficultatis esse potest, quia in historiis Ecclesiasticis multa legimus facta esse a fidelibus, & pastoribus Ecclesiae, circa vsum huius sacramenti, quae non videntur profecta ex fide realis praesentiae Christi in ipso, alias nec conuenientia, nec decentia viderentur. Primum sit, quod olim Eucharistia in manibus communicantium etiam laicorum dabatur, vt constat & Concil. Tolet. l. cap. 14. & habetur

Con. Tolet.

11. q. 1. c. Si quis laicus: vbi excommunicatur, qui accipit Eucharistiam, & in Ecclesia non consumit: & ex sexta Synodo cano. 10. 1. in Trullo: vbi prohibetur fideles afferre vascula aurea, vel argentea, in quibus recipiant Eucharistiam, & per ea communicent, sed manibus propriis. Idem colligitur ex epi. Cornelij Papae, quam refert Euseb. lib. 6. histor. ca. 35. in fine & Nicephor. lib. 6. cap. 3. & epi. Dionys. Alex. quam refert idem Nicephor. eodem lib. cap. 9. & ex verbis Euseb. Ambrosij, quia refert idem Niceph. lib. 12. c. 41. illum ad Theodosium dixisse: Quomodo manus extollis, quae caede iniqua distillant? Quomodo est diuinum Dni corpus eis excipies? Quomodo sanguinem pretiosum ad os afferes? Idem refert Theo. l. 5. Hist. cap. 17. & lib. 9. Tripart. c. 30. idem aperte constat ex Cyrill. Theodor. Hieroso. orat. 5. mystag. & Cypriano, lib. de lapsis, & Aug. lib. 50. hom. in 26. Quanta, inquit, sollicitudine obseruamus, vt nihil ex ipsis, & nostris manibus in terram cadat? & sermone 252. de tempore, cum inquit, Omnes viri, quando communicare deliderant, lauant manus suas: nec sine causa viros nominat: Nam haec consuetudo non videtur in foemina viguisse, vt iam dicam.

Secundo ex coniectura, ex eo, quod interdum per laicos ad infirmos Eucharistia mittebatur, in quo illud factum memoria dignum est, quod Dionys. Alexan. refert, in ep. ad Fabian. Antiochen. apud Euseb. lib. 6. cap. 36. & Niceph. lib. 6. cap. 6. de Serapione sene, qui, cum propter negatam in tormentis indem a participatione sacramentorum arceretur, & morti esset vicinus, puerum ad vocandum Presbyterum misit, qui cum etiam agrotaret, Puer, inquit, exiguum partem Eucharistiae dedit praecipiens, vt eam madefactam in os seorsum infunderet, quod puer impleuit. Quod sane factum non videtur ex caede ortum, quia Eucharistia Christi caro creditur, vt eam madefactam in os seorsum infunderet, quod puer impleuit. Quod sane factum non videtur ex caede ortum, quia Eucharistia Christi caro creditur, vt eam madefactam in os seorsum infunderet, quod puer impleuit. Quod sane factum non videtur ex caede ortum, quia Eucharistia Christi caro creditur, vt eam madefactam in os seorsum infunderet, quod puer impleuit.

Tertio simile est, quod olim in priuatis domibus Eucharistia seruabatur, vt eam vnusquisque acciperet, vt aperte constat ex Cypriano, sermone de lapsis non longe a fine, & clarius de spectaculis, num. 4. Dimissus, inquit, & gerens seculi, vt affoler, Eucharistiam, indicat etiam Tertull. l. 2. ad vxorem, in illis verbis: Non sciet maritus, quid secreto ante omnium cibum gustes, & si sciuerit, panem non illum crederet esse, qui dicitur: idem aperte. li. de orat. sub finem, Basil. in ep. ad Casarem Patric. In Alexandria, inquit, & Aegypto vnusquisque de populo habet communionem in domo sua, acceptam a Sacerdote sacrificante & distribuyente. Quod maxime seruatum esse refert, ab his, qui in eremis solitariam vitam agebant. Huc et spectat, quod refert Hier. ep. 50. ad Pam. de Rom. consuetudine quotidie comunicandi in propriis, ac priuatis domibus, vt indicat. Et quod dicit Au. ser. 252. de tem. Omnes mulieres nitida exhibent linteamina, vbi corpus Christi excipiant. & forasse huiusmodi linteamen, dominicale, dicebatur atque de eo loquitur Conc. Altilio. cap. 42. vbi praecipit, vt vnaquisque mulier cum comunicat, dominicale suum habeat, ut c. 36. dixerat. Non licere foemina propria manu accipere Eucharistiam.

Quarto hoc confirmant, quia priuatim iter agentes, vel in via, vel in mari secum Eucharistiam deferrebant, vt constat ex Beda in Martyro. 18. Kalendas Septemb. vbi de Tharsicio acolytho refert, interfectum esse a Paganis in via, eo quod nolisset ostendere Eucharistiam, quam secum portabat: & Ambrosius, oratione funeb. de fratre suo refert, illum, antequam esset Presbyter, secum in nauis Eucharistiam portasse.

Quinto non parum facere videtur, quod Hieron. epist. 4. ad Rust. refert in fine, Corpus Domini in vincto

minio canistro, sanguinem vero in vitro solere ab Episcopo confici & seruari.

Sexto, hanc etiam partem adiuuat, quod Euseb. refert lib. 5. hist. c. 24. fuisse antiquam consuetudinem, vt Episcopus, quando ad suam ciuitatem alius Episcopus veniebat, salutandi gratia, Eucharistiam ad illum mitteret. Hæc enim & similia non est verisimile fuisse in Ecclesia faciendâ, si Eucharistia verum Christi corpus non crederetur.

Quod septimo confirmat illa prisca consuetude dandi Eucharistiam infantibus, vt dicam latius infra q. 79. & constat ex Cypriano, lib. de lapsis, August. lib. 3. de Trinit. cap. 10. & epi. 23. in quo illud potissimum notandum est, quod refert Euagrius, lib. 4. Histor. c. 35. de Constantinopolitana consuetudine, vt, si aliquæ particula Corporis Domini superesset, pueri impuberes, qui Ecclesiam frequentabant, accerterentur, vt eas consumerent.

Dicendum vero est ex antiqua praxi Ecclesiæ, id est, ex summa veneratione ac religione, qua semper hoc sacramentum in Ecclesia tractatum est, non obscure colligi, hanc hædem de reali præsentia Christi in Eucharistiam perpetuam, ac constantem in Ecclesia fuisse. Quod variis modis ostendi ac declarari potest. Prima, ex adoratione, quam accedentes ad hoc sacramentum illi semper exhibuerunt, cum timore & tremore tanquam ad Regis corpus accedentes, vt inquit Clemens 1. 2. Constitutio. c. 61. ad quod accommodat Aug. ep. 120. ca. 27. illud Ps. 21. Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ. In quæ est sensum tractat hæc verba Concione 1. super eundem Psalm. Psal. vero 38. loquens idem Aug. de Carne à Verbo assumpta, in qua in hoc mundo ambulauit, inquit: Et quia ipsam Carnem ad manducandum, ad salutem dedit, nemo illam manducatur, nisi prius adorauerit. Sic et Chrysothomus Hom. 3. in ad Ephes. Adora, inquit, & manduca. idem Hom. 3. & 4. de incomprehensibili Dei natura, & in aliis supra citatis. Et huc spectat, quod aliis multis in locis grauissime docet, sanctos, scilicet, Angelos aditare his mysteriis, illaque admirari ac venerari, vt videre licet, li. 6. de sacerdotio, & Homil. de Euchar. in Encenis 31. in acta 60. ad pop. Vnde Gregor. 4. dialog. capite 58. Quis fidelium, inquit, habere dubium possit in ipsa immolationis hora, ad sacerdotis vocem caelos aperiri? in illo Iesu Christi mysterio, Angelorum chorus adesse? & c. Theodoretus præterea dialogo secundo de his mysteriis loquens, inquit, Et creduntur & adorantur, quod ea sint, quæ creduntur. Ad eundem modum loquitur Amb. 1. 3. de Spiritu S. c. 12. & alij, quos infra in propria disputatione de cultu huius sacramenti referemus. Nec dici potest adorari Eucharistia solum vt signum vel imago Christi, tum quia citati Patres aperte loquuntur de adoratione Christi secundum se: vn de comparant hanc adorationem cû adoratione Magorum, vt patet ex Chrysothomo, Hom. 7. in Matth. & cum adoratione Centurionis, ex Origene Hom. 5. in diuersos, tum et, quia alias non magis adorari posset Christus in hoc sacramento, quam in Baptifino, & Sancti longe aliter de hoc sacramento, quam de aliis sentiunt. Quare Theodoret. diserte dixit, hæc mysteria adorari, non quia significant, sed quia ea sunt quæ creduntur, tum denique, quia non solum adorandam, sed etiam inuocandam dicunt Eucharistiam, Basil. n. libro de Spiritu S. cap. 27. inuocationem Eucharistia ponit inter Apostolicas traditiones, & ita in Canone missæ oramus, ad ipsum sacramentum dicentes, Agnus Dei qui tollis peccata mundi miserere nobis, & idem fit in omnibus antiquis Liturgiis, Iacob, Basilij & Chryf. in quibus illa etiam deprecatio habetur post consecrationem, Deus propitius esto mihi peccatori, & illa, Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum. Sic etiam Dionys. ca. 3. Ecclesiasticæ Hierarchiæ parte tertia. O diuinissimum (inquit) sacramentum intelligentiæ nostræ oculos

tuo lumine comple. Similia colliguntur ex Greg. Naz. dicta orat. de obitu fororis Gorgoniæ, & aliis Patrib. supra citatis, inuocatio autem & oratio fit ad ipsum Christum, non ad panem, etiam si illum significaret.

Secundo hoc colligitur ex summa diligentia, quæ semper in Ecclesia adhibita est, vt cum maxima puritate suscipiatur hoc sacramentum, quo pertinet conscientia examen & præcedens confessio, iuxta illud Paul. Probet aut seipsum homo, & sic de pane illo edat. Item, quod solum à ieiuniis sumatur: & alia de quibus infra quaest. 80. Quod vero interdum hoc sacramentum, seu eius reliquæ infantibus darentur, non fuit profectum ex minori huius sacramenti fide, sed quia fortasse existente tunc minori numero & maiori deuotione, fidelium, id poterat fieri cõmodi. Vnde, vt ex August. 3. de Trini. c. 10. colligitur, magna cura adhibebatur, vt vnusquisq; pro captu suo fideliter, reuerenterq; accederet, postmodum vero crescentibus Christianis populis & deuotione, ac charitate refrigescente illa consuetudo abolita fuit, ob maiorem huius sacramenti reuerentiam, vt quaest. 80. copiosius dicemus. Illud vero obseruatione dignum est hoc loco, quanta cura semper fuerit adhibita, ne aliqua Eucharistia particula in terram decidat, vt videre licet in capite, si per negligentiam, de Consecrat. dist. 2. vbi grauis imponitur poena ei, ob cuius negligentiam aliquid in terram decidit. De qua etiam re eleganter loquitur Chrysothomus epi. 1. ad Innocentium, exaggerans facinus cuiusdam militis, qui altare vsq; ad pavementum sanguine Domini asperferat. Vnde Tertullianus libro de Coron. mili. c. 3. Calicis aut panis nostri (inquit) aliquid decuti in terram anxie patimur: & Orig. Hom. 13. in Exod. Noctis, qui diuinis mysteriis interesse consueuistis, quomodo cum suscipitis Corpus Dñi, cum omni cautela & veneratione seruatis, ne ex eo parum quid decidat ne consecrati muneris aliquid dilabatur, reos n. vos creditis, & recte creditis, si aliquid inde per negligentiam decidat. Sed præcipue notandus est locus Cyr. Hier. Catech. 7. dicentis: Caue, ne quid inde excidat tibi quod n. amittes, hæc tanq; ex proprio membro amiferis: & postea describit modum, quo olim Eucharistia dabatur in manibus, dicens: Nõ expansis manibusq; disiunctis digitis, sed finistræ veluti sedẽ aliq; subiciis dextra, quæ tm Regem susceptrura est & concaua manu suscipe Corpus Christi. Ex quo intelligitur consuetudinem illam ex magna reuerentia introductam esse, quia videbatur opportunus modus, ne aliquid in terram decideret. Postea vero propter maiorem decentiam illa consuetudo est immutata, vt constat ex Conc. Rotom. c. 2. vbi prohibitum est, ne Eucharistia detur in manibus communicantium, sed quod ab ipso sacerdote ori infundatur, & in Conc. Altifi. Can. 36. omnibus laicis vniuersaliter prohibetur contactus huius sacramenti.

Tertio hoc constat ex eo, quod propter reuerentiam Corporis Christi existentis in hoc sacramento vt res sanctissima summa religione tractetur, consecrati semper fuerint in Ecclesia sacerdotes, vt infra suo loco videbimus: illud solum ad præfens spectat, hoc titulo in summa reuerentia habitos esse, quod Christi Corpus suo ore conficiunt, vt Hier. loquitur ep. ad Heliodor. Vnde eleganter Greg. Naz. orat. 17. ad ciues timore 17. ad ciues timore percussos, inquit: Nû tibi præterea supplicis cuiusdam libelli loco canices hæc offerenda erit, atq; annorum numerus, diuturnumq; & labijs expers, hoc sacerdotium, q; ipsi quoq; Angeli puri purissimi Dei cultores, tanq; ipsorum cultui minime impar fortasse veneratione prosequuntur? & infra, Mensã hanc tibi offero ad q; communiter accedimus, salutisq; meæ typos, quos eodẽ ore perago, q; hanc ad te deprecationem oboeo: & de eadẽ re optime loquitur Chryf. 1. 6. de sacerdotio. Et hunc locum cõfirmat templorũ & altariũ cõsecratio, vestiu ac sacrorũ vasor. benedictio, vniuersus deniq; cultus religiosus, q

Nazianh.

Chrysof.

Origen.

Gen. Hier.

Gen. Rot.

Conc. Altif.

Hieron.

Nazian.

Chryf.

in Eccle-

in Ecclesia semper seruatus est. Hæc enim omnia ad Christum, in hoc sacramento contentum referuntur, vt Hieronymus ait, epist. ad Theopb. Alexan. vbi inquit, propter consortium Corporis & Sanguinis Domini, hæc omnia magna veneratione coli, & ea contaminare magnum est sacrilegium, vt ait Optatus, lib. 6. cont. Parmen. Quocirca, licet fortasse initio nascentis Ecclesie propter inopiam fidelium, aut paucitatem ministrorum, & templorum, aut certe propter persecutiones tyrannorum, permitterentur aliqua in huiusmodi sacramenti administratione, quæ maiestati huius sacramenti minus congruere viderentur, fiebant tamen, vt dixi, & ob necessitatem, & ex magna fide, ac pietate Christianorum, qua exterioris ornatus defectus resarciebatur: postea vero Ecclesia satis fundata & pace ac facultatibus aucta, incredibile est, quanta diligentia in externo cultu, & reuerentia circa usum, & ministerium huius sacramenti adhibita sit. Vnde in Concilio Cæsaraug. can. 3. anathema fertur in eos, qui secum Eucharistiam deferunt, & in Ecclesia non consumunt: idem significatur in Concil. Toletan. I. cap. 14. In Concil. autem Rhemenf. Cano. 2. prout habetur in c. Peruenit, de consecra. dist. 2. prohibetur ne laici deferant Eucharistiam ad infirmos, sed soli sacerdotibus, in necessitate vero id conceditur Diacono, ex licentia Presbyteri, in Concil. Carthag. 4. cap. 38. Imo in Concil. Roma. 2. sub Syluestro, Cano. 9. prohibentur sacra vasa contingere, etiam lectores & ostiarij. Atque idem prohibetur sacris virginibus in c. Sacratas. 23. d. & in c. In sancta, de Confe. 1. ex Pio. I. Lepi. 2. & Sothero Papa: de quare latius infra.

Hieronym.

S. Optatus.

Cone. Cæsar.

Con. Tolet.

Rhemenf.

August.

Con. Nann.

D. Thom.

Dionys.

Beda.

Quarto hoc confirmat ceremonia illa de pane benedicto, seu Catechumenorum, de quo Augustinus li. 2. de peccat. merit. c. 26. Quod accipiunt, quamuis non sit Corpus Christi, san&um tamen est, quoniam sacramentū, id est, sacrum signum, est. Certe si Eucharistia tantū esset signum Corporis Christi, etiam ille panis posset dici Corpus Christi, quia etiam Christū representabat. Alius ergo fuit semper Ecclesie sensus: Nam, quia Catechumeni capaces non erant veri Corporis, dabatur illis veluti quoddam signum, & memoriale Eucharistie, vt rem ipsam amplius desiderarent & exeperent. Quæ ceremonia ad reliquos fideles baptizatos postea extensa est, quando consuetudo communicandi remitti cœpit. Vnde Pius primus præcepit, vt Presbyter particulas panis habeat in vase nitido, easque benedicat, vt qui communicare nolent dominicis ac festis dieb⁹, eulogiā inde acciperent. Quod decretum habetur in codice quinque librorum, libro 2. capite 117. vt refertur in actis Pij I. tom. 1. Concil. idem habetur in Concilio Nannanensi. c. 9.

Quinto optimum iudiciū hui⁹ veritatis est, quod de Missa Catechumenorum seruatum esse legimus, per mittebantur enim Catechumeni ad esse vique ad oblationem, prius vero, quam ad consecrationem perueniretur, exire iubebantur, vt ex omnibus Liturgiis constat. Existimabat enim Ecclesia, eos, qui Baptismo non essent initiati, ad conspiciendum hoc mysterium non esse satis dispositos, vt notauit D. Thomas, infra quæstione 80. artic. 4. ad 4. ex Dionys. capite 7. Ecclesiast. Hierat. par. 3. Vnde Augustinus tracta. 10. in Ioannem. Corpus Christi est manna absconditū à Catechumenis, quia Iesus adhuc non se credit illis: & Beda loco supra citato Martyrologii refert, miraculo confirmasse Deum fidē illius Tharsicij qui, ne infidelibus Eucharistiam ostenderet, mortē sustinuit: Ita n. disparuit postea sacramentum, vt nec inueniri, nec videri ab eis potuerit. Simile factū alterius Episcopi Laurentij refert idem Beda lib. 2. historie Anglicanæ, cap. 5. Et huc pertinet supra annotata consuetudo Patrum antiquorum, qui propter infideles ænigmatice & obscure de hoc mysterio loqui solebant, ne Sanctum canibus præbere viderentur.

Sexto ad declarandum hanc veritatem facit, quod licet, vt dictum est, initio nascentis Ecclesie mysterium hoc infidelibus occultaretur, cum tamen inter Christianos frequentissimum esset illius usus, nō potuit omnino latere & celari, quare eam opinionem de nostris conceperunt, quod ad carnes humanas, & infantem quendam manducandum, congregarentur. Vnde Tertull. in Apol. c. 7. Dicimur, inquit, sceleratissimi, de sacramento infanticidij & pabulo crudæ. Eiusdem calumniam meminit Euseb. li. 4. hist. c. 8. & lib. 5. ca. 1. & Iustin. Apolog. 2. ad Antonium in fine, ibi, vt Christianos ab hac calumnia defenderet apertis verbis veritatem huius mysterij Gentib⁹ exposuit. Huc etiam spectat, quod Auerroes Machometanus, vt Præcolus refert, verbo, Machometus num. 16. impios nos appellabat, quod Christum Deū nostrum edere diceremus: erat ergo hæc communis vox totius Ecclesie. Et per hæc satis responsum est rationibus dubitandi in principio positus.

SECTIO VII.

Quid possit ratione naturalis de hoc mysterio ostendi.

Quatuor inquiri possunt. Primum an possit probari, hoc mysterium esse possibile. Secundum, an esse conueniens. Tertium an esse credibile. Quartum, an ita esse factum. De duobus vltimis punctis nihil dicendum occurrit, nisi quatenus ex duobus prioribus pendet.

Primo itaq³ certum est, non posse sola ratione probari, hoc mysterium esse factum, est enim supernaturale, & pendet ex libera Dei voluntate, quæ non potest sola ratione, sed testimonio fidei cognosci, & ideo in omnibus præcedentibus quæstionibus, omnibus medijs & regulis fidei, probauimus hoc esse credendum, vt supposita illa fide, aliquid possumus ratiocinari. Secundo certum est, esse euidentem, hoc mysterium esse credibile, quod euidenter probant omnia, quæ in superioribus quæstionibus adducta sunt, & iuuabunt etiam ea, quæ de possibilitate & conuenientia huius mysterij statim dicem⁹, quamquam in hoc puncto nihil fere sit speciale in hoc mysterio magis, quam in alijs Christianæ religionis, de qua in materia de fide generatim ostenditur, esse euidenter credibilem, & ideo probando, mysterium hoc contineri inter ea, quæ fides Christiana proponit, concluditur, esse euidenter credibile, sicut & cetera: De primo ergo, & secundo puncto breuiter agendum est.

Tertio igitur de possibilitate huius mysterij, multi ex hæreticis huius temporis cum autoritate & testimonio Scripturæ sacræ, & sanctorum Patrum destituerentur, eo peruenerunt, vt dicerent, nō potuisse Deum facere, vt Christus sit realiter præsens in hoc sacramento. Et tria potissimum dicunt esse impossibilia, quæ non possunt hoc loco fuisse tractari, quia in sequentibus, magis explicato mysterio, commodiorem locum habent. Primum est, accidentia manere sine subiecto, mutata tota aliqua substantia, in totam aliam substantiam, de quo puncto instituemus duas, post sequentem, disputationes. Secundum est, corpus magnæ quantitatis, contineri sub minima quantitate, & non occupare locum, & esse modo indiuisibili, de quo tota q. 76. disputandum est. Tertium est, quod Christus manens in cælo, simul sit in multis & distantibus locis, & de hoc dicam fuisse disputatione, sequenti, oportet enim prius intelligere, quid sit hæc præsentia, quam Christus hic habet.

Nunc igitur circa hunc punctum solum est dicendum, non posse sola ratione naturali euidenter demonstrari hoc mysterium esse possibile, posse tamen euidenter ostēdi, non demonstrari impossibile. Supposita præterea fide aliorum mysteriorum, potest satis manuduci intellectus, vt videat, hoc non esse impossibile. Probat⁹ primum, quia nullum est naturale

rale principium, ex quo euidenter colligi possit, illa tria miracula supra posita esse possibilia, & licet admittamus esse euidentem, Deum esse omnipotentem, non tamen potest ex parte obiecti esse euidentem, in illo non esse contradictionem: vt non esse contra essentiam & naturam accidentis esse per se, seu contra naturam quantitatis, esse inextrinsecam in eo loco, aut esse in pluribus locis, sicut etiam non est euidentem, secundum fidem, duo corpora quanta esse posse penetratiue in eodem loco: itaq; hæc & huiusmodi absolute loquendo credita sunt, non demonstrata. Probatur autem altera pars, primum ex principio generali Theologiae, quod euidenter soluit argumenta contra mysteria fidei, non tancum, vt aiunt, respondendo negatiue argumentis, sed etiam posititue, ostendendo non posse rationem naturalem demonstrare huiusmodi opera esse impossibilia Deo, quia nulla est ratio, quæ probet esse contra essentiam accidentis, verbi gratia, separari à subiecto, & per se cõseruari: imò ratio naturalis optime intelligit, posse naturam accidentis consistere in aptitudine, & non in actuali dependentia, & idem proportionaliter est de quantitate, quod euidentius fiet inferius soluendo argumenta: Et hinc concluditur tertia pars proposita. Primum, ratione generali, quia credimus Deum esse omnipotentem, & aliunde non videmus in his operibus apertam contradictionem, imò nec rationem illius admodum probabilem, sed solum esse intelligimus supra naturas rerum: ergo sit valde verisimile, hæc omnia esse possibilia Deo. Vnde Patres omnes supra citati sola Dei omnipotentia contenti sunt, ad persuadendum, hoc mysterium esse possibile, quia non erit impossibile apud Deum omne verbum. Deinde admirabilis est, substantialem naturam integram separari à propria substantia, quam accidens à subiecto, & naturam creatam existere in Verbo increato, quam corpus exiens in celo, existere simul in terra, & Verbum diuinum constitui sub humanitate, & cum illa componere vniam personam, quam Corpus Christi sub accidentibus claudat: & ad hunc modum argumentari possumus ex aliis mysteriis fidei, vt tractando in dictis locis singula puncta indicabimus.

Quartò, circa conuenientiam delirant magis hæretici: contendunt enim, Ekto, sit possibilibus hæc præsentia: esse tamen hominibus inutilem & potius perniciosam, & Christo Domino iniuriosam. Primum quia quicquid vtilitatis potest ex hoc sacramento ad homines manare cum hac præsentia, potest sine illa operante Deo, per signa ab ipso instituta, & concurrente homine per suam fidem, quæ ratio operandi est sacramentis magis consentanea. Secundum patet quia oportet, quæ sursum sunt quaerere, non quæ super terram, ad Coloss. 3. ergo oportuit Christum tantum esse in celo, quò nostræ cogitationes ascenderent: pernitiosum ergo esset nobis cum illo realiter præsentem in terra versari, nam propterea ipse dixit: Exiit vobis, vt ego vadam. Ioan. 16. Deniq; indignum existimant Christum iam immortalem & impassibilem dentibus atteri, os & stomachum mortalis hominis ingredi, moueri, cõculcari & similia pati, quæ non de illo in sacramento dicimus. Simila tamen obieciunt Pagani contra Incarnationis mysterium: videbatur enim illis indignum, quod Deus Cæso fieret, & passionibus & morti subderetur, & hominibus videbatur inutile, quia poterat Deus alio modo conferre eis omnia bona, quæ nos dicimus ex incarnatione provenire. Quibus SS. Patres respondent, nihil esse in illo mysterio, quod non maxime Deum decoret, quia illis passionibus nihil læditur, vel immutatur diuina maiestas, & aliunde bonitatem suam, potentiam &c. maxime manifestat, & nobis illo modo & maiora bona, & excellentiora, atq; altiori modo conferret: sic ergo in præsentibus hæreticis respondemus.

Franc. Suarez Tom. 3.

Dicendum ergo est, posse ratione naturali ostendi, hoc mysterium fuisse valde conueniens, & diuinae bonitati, ac hominum vtilitati maximè consentaneum. Ad hanc veritatem probandam afferri possunt rationes omnes, quibus hoc ipsum de mysterio incarnationis ostendi solet: Est enim hoc sacramentum, quasi complementum quoddam illius mysterij, vt Chrysostomus dixit. Breuiter tamen declaratur primo, quia ad diuinam bonitatem pertinet, vt omnibus modis sese communicet: Ergo, sicut fuit per se conueniens, vt totam diuinitatem suam humana natura communicaret, ita fuit conueniens, humanitatē illam, & totum illud beneficiū ac mysterium alio admirabili modo reliquis hominibus communicari: vt, sicut humana Christi natura ineffabili modo in Verbo exiit, & Verbum in ipsa: ita qui suscipit hoc sacramentum, singulari etiam modo in Christo maneat, & Christus in illo, sicut ipse dixit Ioannis capit. sexto.

Secundò fuit opus diuina sapientia dignum, in vno sacramento, veluti Summam & compendium facere omnium suorum mirabilium, omniumque donorum suorum ac beneficiorum, præsertim illorum quæ per Verbi Incarnationem nobis contulit. Nam in primis sicut in mysterio Incarnationis humana natura proprio supposito caruit, ita hic accidentia priuantur subiecto suo, & sicut ibi Verbum sub humanitate latuit factum homo, vt nos redimeret, ita Verbum incarnatum sub accidentibus panis cõtinetur, factum cibus & panis celestis animarum, vt eas reficiat. Vnde, sicut per incarnationem factum est, vt Verbum in humanitate assumpta sit in tempore genitum, & iniuriis temporis ac hominum expositum ipso Verbo in se impassibili, & immutabili permanente, ita Verbum incarnatum, quatenus sub hoc sacramento continetur, quotidie conficitur, & in loco humili interdum iacet, & a prauis hominibus iniuriis afficitur, ipso nihilominus Verbo, eiusq; humanitate gloriosa, impassibili ac immutabili manente. Denique sicut per incarnationis mysterium Christus in vtero Beatæ Virginis spiritualis cibus animarum effectus est, & per omnes actiones & passiones suas vitam eis comparauit, ita per hoc sacramentum nobis ipsa donatur in cibum, vt verè ac propriè illum intra nos sumētes, suæ redemptionis fructum, hoc est, immortalē vitam animæ, & corporis ab ipso participare possimus: nam, qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

Tertia ratio sumenda est ex arbitrio omnipotentia diuina, nam si omnia miracula, quæ in hoc sacramento interueniunt, consideremus, illud fuisse conuenientissimum reperiemus, vt esset veluti cõsummatio & perfectio omnium diuinorum operum, & ideo Iohannes Euangelista in initio narrationis Dominiæ cœnæ præmittit illa verba, Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus: in illa enim rerum immutatione, quam Christus in hoc mysterio fecit, hæc suam omnipotentiam & dominium in omnem creaturam satis ostendit, nam & substantias transfinit, & accidentibus alium existendi modum tribuit, & corporis molem ad similitudinem spiritualis substantia præsentem efficit, idemq; corpus in variis locis constituit, & alia similia operatur, quibus se vniuersæ nature dominum declarat. Quæ quidem omnia mira Dei opera neque infecta relinqui decuit, neque opportunus quàm in hoc mysterio: (quod vt dicebam, summa est diuinorum mirabilium) fieri potuerunt. Addit Innocentius libr. 3. de hoc mysterio cap. 4. sicut diuina creatura tribus modis in creaturis existit, scilicet, per naturam, per gratiam, & vnionem hypostaticam: ita decuisse, vt humana Christi natura triplicem modum existendi participaret: scilicet, personaliter in Verbo, visibiliter in celo, sacramentaliter in altari: vel aliter, naturaliter in corpore mortali & passibili per gratiam & glo-

fiam in caelo, & sacramentaliter in hoc mysterio illud denique mirum in modum, hoc diuinae potentiae opus exaggerat, quod non semel aut iterum, sed quotidie haec omnia operatur, quodve hominibus dederit potestatem verbo suo haec omnia efficiendi.

Quarta ratio facile sumi potest ex aliis diuinis attributis, liberalitatis, misericordiae, & quodammodo etiam iustitiae: non quia talis cibus nobis ex iustitia, vilo modo deberetur, sed quia nos debemus Deo, vt fidem & obedientiam in credulitate, & digno vsu huius cibi offeramus. Vel certe, vt dixit Innocentius supra, maxime decuit, vt sicut per cibum homo vitium immortalitatis restitueret: nullus autem cibus aptior ac potentior ad hunc effectum tribuendum esse poterat, quam ille, qui de caelo descendit, & dat vitam mundo. Quapropter sicut de illo cibo dictum est: In quacunque die comederis ex eo, morte morieris: ita & contrario, de hoc est scriptum. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in aeternum. Vnde etiam apparet in vita Dei erga homines liberalitas, cum nimirum immortalis vita non nisi per Christum possit nobis communicari, modum excogitauit, quo illi realiter & ineffabiliter coniungamur, vt ab ipso fonte vitam haurire possimus, vt vel hac ratione scire paratissimum ad eam nobis praestandam ostenderet, in quo etiam singulare specimen sui amoris erga homines dedit, quod solo pane significante suum corpus non praestitisset, vt statim declarabimus.

Quintam rationem addere possumus, quia mysterium hoc ad omnium virtutum incrementum & perfectionem obtinendam variis modis, ac rationibus fuit conuenientissimum. Primo propter excellentem gratiam, quae in illo confertur, quam propter Christi praesentiam, abundantioris & copiosioris esse de cuius dubitari non potest. Deinde propter illam rationem generalem, quam Chrysofomus citatis locis attigit, cuius sunt illa verba: Tanquam rationes igitur ignem spirantes a mensa illa recedamus, facti diabolo terribiles. Decet enim eos, qui tali cibo nutriuntur, insigni vitae sanctitate & puritate esse conspicuos. Denique si per singulas virtutes discursamus innumeras occasiones, & rationes, eas perfecte exercendi in hoc mysterio inueniemus, sed praecipue in illis quae Deum ipsum attingunt, vt sunt Theologicae, & inter morales, religio.

Augustinus
fidei.

Sextam igitur sumamus rationem ex virtute fidei, principio enim in hoc perdifficili mysterio nostra fides mirabiliter exercetur & crescit, inter opera enim diuiniae omnipotentiae, quae praeter ordinem naturae sunt (Incarnationis opere excepto) creditu difficilimum esse videtur. Primo, quia non vnum, sed plura miracula complectitur. Secundo, quia non semel, sed iterum, atque iterum, & quasi ordinaria lege conficitur. Tertio, quia non solum immediate ab ipso Deo, sed ab homine eius ministro, per supernaturalem potestatem ei communicatam, fit. Denique (quod ad fidei exercitium multum refert) quia quotidie sensibus obicitur, & repugnantibus sensibus frequentissime captiuamus intellectum in obsequium Christi. Deinde praeter illum vsu fidei, qui in hoc mysterio credendo consistit, fuit hoc etiam aptissimum ad exercendam fidem, circa alia pertinentia, dicente Christo: Haec quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis. Nam, licet haeretici contendant, solum signum & figuram ad huiusmodi commemorationem satis fuisse, nullus tamen, qui rem attente ac prudenter considerauerit, negare potest, longe aliori consideratione, & maiori affectu inuocari in nobis Christi & passionis eius memoriam, si ex fide realiter praesentiae eius, quam si ex solis figuris, & nudis signis moueamur. Praesertim, quia, vt supra dicebamus, quodammodo in hoc mysterio videmus fieri circa

Christum inuisibiliter hic contentum, quae circa eundem in propria specie facta esse credimus, quia sicut Caro factus ingressus est vterum Beatissima Virginis, ita per hoc mysterium vere ac realiter intrat corpora nostra: & sicut vere credimus iacuisse in praesepio, ita vere illum in altari existentem conspiciamus, & ad hunc modum caetera Christi mysteria ad vnum hic representantur, praeter eam significationem passionis & mortis eius, quae fit, cum sanguis separatum a corpore consecratur. Igitur ad fidei exercitium fuit valde conueniens hoc mysterium, atque adeo etiam in ratione signi & memorialis, est longe excellentius hoc sacramentum, habens Christum realiter praesentem, quam in vmbra tantum. De hac ratione legi possunt, quae scribit eleganter Algeri, lib. 2. de hoc sacramento. c. 3. & quae attingunt Cyprianum, in sermone de Cena Domini. Eusebium, hom. 1. de Pascha. Augustinum, Tract. 47. in Ioan. & alia, quae supra citauimus in Commentario articuli, explicantes rationem D. Thomae.

Septima ratio sumitur ex virtute spei: nullum enim potuit esse, post diuinam Incarnationem, Deum donum ac beneficium, ad spem roborandam & augendam accommodatius, tum quia in pignus futurae gloriae res infiniti valoris nobis datur, tum etiam, quia dum in hac vita mortali tam liberalem erga nos Deum experimur, tamque propensum, vt nos secum intime coniungat, maxime excitamur ad sperandum perfectiorem vniouem in vita beata futuram, vt enim recte dixit Algerus, lib. 2. c. 3. Quam vere Christus seipsum daturus est Sanctis ad gloriam, tam vero modo ad omnem gratiam dat seipsum Ecclesiae suae. Et hinc etiam augetur spes, quia hoc cibo roboramur, & contra hostes armamur, & facilius possumus omnem seruilem timorem abicere, & fiduciam de victoria reportanda concipere: Nam sicut de monum praesentiam horremus, quamuis illos non videamus, & e contrario bonorum Angelorum praesentia & custodia, quam nobis adesse credimus (licet illam non videamus) vires assumimus: Ita multo magis haec Christi praesentia, licet inuisibilis, firmiter tamen creditur, mirum in modum fiducia nostra augetur, & animus ad beatitudinem obtinendam erigitur, praesertim, quia dum Christum, secum humanitatem etiam praesentem esse credimus, maiori quadam familiaritate eum alloquimur, ac frequentius & maiori cum fiducia oramus. Nec verò ex hac praesentia impeditur animus, ne sursum ascendat ad Christum in caelis existentem, sed potius maxime accenditur, vt eum videre desideret, quem sub panis specie nunchabet praesentem & latentem.

Octaua ratio petitur ex virtute charitatis, quatenus erga Deum & Christum versatur, quoniam nihil magis ad amandam excitat, quam amoris significationem, quam in hoc mysterio maximam nobis Christus exhibuit, vt enim Ioannes ait c. 13. Cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos: tunc enim summum amoris signum illis praebuit, tum seipsum in cibum illis praebendo, tum etiam, summo amore & desiderio illum praestando, iuxta illud, Desiderio desiderati hoc Pascha manducaere vobiscum, quod non tam de legali, quàm de hoc vero Pascha multo intelligendum existimant cum Tertulliano, 4. contra Marcionem capite quadragesimo. Ac praeterea, quia vt Chrysofostomus saepe perpendit, plus, quam maternum amorem erga homines indicat. Matres enim interdum filios suos aliis tradunt nutriendos, Christus autem suis carnibus filios suos alit, & quos suo sanguine redemit, ac spiritaliter genuit, eosdem suo cruore nutrit ac pascit. Deinde maximum amicitiae signum in hoc ostendit, quod amor non solum praesentiam, sed etiam summam, quoad potest, communionem exoptat & efficit: Christus autem per hoc mysterium, & nobiscum manere vult, & nobiscum coniungi, non solum affectu, sed etiam re ipsa, vt

Chryso.
Damasc.

Augus.

S. Thom.

Janua 17
Chryso.

Jan 10

Epip.

Aug.

Cyprian.

17 Thom.

rituum hæc posterior vniõ priorem, quæ per spiri-
 tualem affectum est, accenderet ac inflammaret. Vn-
 de eadem nocte, quæ hoc mysterium Christus insti-
 tuit, orabat ad Patrem. Vt omnes vnum sint, sicut tu
 Pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint,
 ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis, vt sint v-
 num, sicut & nos vnum sumus, ego in eis, & tu in me,
 vt sint consummati in vnum. Ioa. 17. Vn de eleganter
 Chryso. hom. 24. in 1. ad Cor. dicit Christum Domi-
 num ob inimum erga nos amorem, non solum a no-
 bis videri, sed etiam tangi, & desiderio sui omnes im-
 plere voluisse. Et hanc rationem confirmant omnia,
 quod de supernaturali vniõne, quæ per hoc mysteriu
 fit inter nos & Christum, Sancti scripserunt, quæ su-
 perius attigimus, & infra, q. 79. latius asseremus.

Nona ratio sumenda est ex eadem virtute charita-
 tis, vt inter proximis intercedit, ideo enim voluit
 Christus vt omnes eodem numero cibo aleremur, vt
 in ipso tanquam in centro omnes coniungeremur,
 & sicut ipse dilexit nos, ita nos inuicem diligemus,
 tanquam membra eiusdem corporis, quæ eodem
 pane vescuntur, vt Paul. dicit, 1. ad Cor. 10. Et ad hanc
 vnitatem significandam, se ipsum dedit in cibum sub
 speciebus earum rerum, quæ ex multis granis in vnu
 confluentibus coalescunt, vt Cyp. & Aug. & alij Pa-
 tres in superiorib. citati notant. Hinc etiam Paul.
 citatõ loco ad Cor. & ad Eph. 5. hoc maxime argumẽ-
 to inducit fideles ad animorum concordiam & vni-
 tatem, quia scilicet eodem Christi corpore omnes a-
 lunur, & ideo etiam in Ecclesia communio huius sa-
 cramenti fuit semper signum Ecclesiasticæ vnitatis
 & concordia, ac propterea, symbolum pacis & vni-
 tatis, vocatur ab Aug. tra. 26. in Ioa. Accedit ad hanc
 præcedentem rationem confirmandam, quod hoc
 sacramentum per se institutum est, ad charitatem
 nutriendam, ac perficiendam.

Decima ratio ex virtute religionis petenda est,
 nam in primis hæc singulari Christi presentia maxi-
 me extollitur & commendatur Christiana religio.
 Nulla enim ratio est, quæ habeat Deos appropinquã-
 tes sibi, sicut Deus noster adest nobis. Fuit etiam hoc
 valde accommodatum humane fragilitati ac condi-
 tioni. Cum enim homo sit sensibilis, maxime excita-
 tur sensibilibus rebus. Propter quod dixit Aug. con-
 tra Faustum. Omnium hominum religionem aliqui-
 bus signis & caremoniis sensibilibus congregari,
 quod in Christiana etiam religione seruatum est, eius
 tamen excellentia, tum in eo posita est, quod illa si-
 gna, quibus vtitur, non sint falsa, sed vera: nec vacua,
 sed plena gratia & virtute: tum maxime in eo quod
 ipsemet author sacramentorum in hoc perfectissimo
 mysterio vere ac realiter continetur, cui latræ cultus
 absq. vilo periculo, aut superstitione potest & debet
 exhiberi. Hinc Cyprianus, de cena Domini. Sacra-
 mento visibili diuina se infudit essentia, vt esset re-
 ligioni circa sacramenta deuotio. Vnde etiam factum
 est, vt perfectissimus actus religionis, qui in sacrifici-
 di cultu consistit, in religione Christiana infinita quan-
 tum perfectionem & excellentiam habeat. Nam of-
 ferimus Deo in sacrificium & gratiarum actionem,
 rem infiniti valoris & dignitatis. Est enim hæc infinita
 Dei bonitas & liberalitas, vt suis in nos collatis do-
 nis velit à nobis vicissim honorari. Ex quo vterius
 effectum est, vt perfectissimus Dei cultus cum sum-
 manõstrã vtilitate coniunctus fuerit. Nam, dum
 Christum in hoc sacramento accipimus, & summum
 cultum exhibemus Deo, & maxima dona percipi-
 mus, ipsumque sumere, est pro beneficiis acceptis ma-
 ximas gratias eidem referre, iuxta illud: Quid retribuã
 Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem
 salutis accipiam.

Vndecima ratio colligi potest ex D. Thom. 4. cont.
 Gent. capit. 61. & nititur in eadem perfectione Chri-
 stianæ religionis & status Ecclesiæ in lege gratiæ: o-
 portuit enim præter illud sacramentum quod ad spi-
 Franc. Suarez Tom. 3.

ritualem regenerationem fuerat institutum esse in
 Ecclesia aliud sacramentum sensibile, quo fideles spi-
 ritualiter nutrentur, vt enim Chryso. ait; Hom. 83.
 in Matt. & 60. ad Popu. & Damasc. libr. 4. cap. 14. si in-
 corporei essemus, incorporalia dona nobis suffice-
 rent, tamen, quia anima corpori coniuncta est, oport-
 uit, vt sensibili modo nutrireretur. Est autem hæc dif-
 ferentia inter generationem & nutritionem, quod in
 generatione non est necesse, generantem substantia-
 liter coniungi genito, sed tantum virtute. At vero in
 nutritione necesse est cibum intime realiter & corpo-
 raliter coniungi viuenti, & ideo licet Christus sit, qui
 per Baptisum principaliter non regenerat, non o-
 portuit ipsum realiter adesse præsentem: at vero in hoc sacramento, quod per modum Baptismo:
 menti datur, oportuit ipsum adesse, ac realiter nobis
 coniungi, & intra nos sumi, tanquam perfectissimum
 animarum cibum, & hanc rationem illustant egre-
 gie quæ Chryso. citatis locis disputat de bono pa-
 store, qui gregem suum sua carne & sanguine alit.

Duodecima ratio adiungi potest ex simili discursu
 circa virtutes alias morales, quarum insignia exem-
 pla & motiua in hoc sacramento reuocant, vt, v. g. hu-
 militatis, quam in hoc mysterio Christus ad nos de-
 scendens, ac sese nobis accommodans, satis commen-
 dat, vt late & eleganter notauit Aug. Pf. 33. dicens, Nisi
 humilis esset, se q. humiliasset Dominus Iesus, eũ nec
 manducare, nec bibere potuissemus, & D. Th. Opusc.
 63. c. 2. par. 3. diuinam humilitatem exaggerans, dicit:
 Eadem humilitas incomprehensibilem Dominum
 maiestatis coegit frequenter venire sub specie panis
 ad consolationem fidelium in sacramento. Et eodem
 modo possit in hoc mysterio diuinam patientiã
 contemplari. Nam in hoc sacramento sæpe ab inimi-
 cis suis se contrectari, & suscipi permittit, apparet et
 diuina munificentia, vt D. Th. citato loco dicit: Deus
 Pater corpus & sanguinem vnigeniti dilecti filij sui
 Domini nostri Iesu Christi, sub specie panis & vini ad
 delectabilem refectionem animarum, tam continue
 ministrat, in quo totum, quod ipse est, & habet cum
 Spiritu sancto, in summo dedit, vt ipse fufius expli-
 cat. Et ad hunc modum poterit quiuis facile de aliis
 virtutibus ratiocinari.

Ex his igitur omnibus satis responsum est hereti-
 cis dicentibus mysterium hoc esse, aut nobis inutile,
 aut Deo indignum: errant enim vehementer, non in-
 telligentes, quid Deo dignum, nobis vero vtile sit. Et
 similia obici solent à Paganis, contra mysterium In-
 carnationis, Passionis & mortis Christi, quia hæc in-
 digna Deo iudicant. Quibus respondemus illis passio-
 nibus nihil diuinam maiestatem lædi, sed ad honorem
 suum, sapientiam, bonitatem, & omnipotentiam ma-
 nifestare, & ideo nihil in illis esse, quod non maxime
 Deum deceat. Sic ergo in præsentem dicimus, quidquid
 in hoc sacramento circa species sacramentales con-
 tingat, illæsum & impassibile manere Christi cor-
 pus, & aliunde omnia prædicta attributa eius in hoc
 opere egregie manifestari, & ideo nihil in hoc myste-
 rio esse, quod ipsum non maxime deceat. Quod ad
 nostram verò vtilitatem spectat, iam satis ostensum
 est, quot vtilitates ex hoc sacramento nobis proue-
 niant, quas licet Deus possit aliis modis in nobis effi-
 cere, nullus tamen excogitari potuit aptior, aut Deo
 dignior.

SECTIO VIII.

Verum Christus sit permanenter in hoc sacramento post con-
 secrationem, vel tantum in usu.

Qui admittunt realem presentiam in hoc sacra-
 mento, dupliciter circa questionem hanc errant:
 quidam enim dicunt, humanitatem Christi v-
 bique esse ratione Incarnationis, & hi consequen-
 ter aiunt, non habere hic specialem presentiam ra-
 tionis huius sacramenti, sed eodem modo adesse an-
 te & post consecrationem, licet post consecrationem

Y y 2 alicor

aliter significetur, quam antea. Sed hic error non est hoc loco impugnandus: pertinet enim ad materiam de Incarnatione, ubi fundamentum illud de Ubiquitate, hereticum esse ostendi, & huic etiam mysterio contrarium. Nam inde fit, per verba consecrationis nihil fieri nec magis hoc, quod sub speciebus later, esse corpus Christi, quam lignum, & quamlibet rem aliam, nisi forte, quoad significationem, & ideo Concil. Trid. sess. 13. cap. 1. attente dixit, corpus Christi hic esse post consecrationem, & omnes Patres supra citati ante consecrationem dicunt esse panem, postea vero incipere esse corpus Christi.

Omissio ergo hoc errore, alia haresis horum temporum est, Christum non esse in hoc sacramento permanenter; neque ante, neque statim post consecrationem, sed solum in ipso usu, quando ad communicandum sumitur, unde colligitur Eucharistiam, neque consecrandam esse nisi statim sit consumenda; neque seruandam esse in altari, neque circum gestandam, neque adorandam, saltem ante usum. Huius haresis author dicitur esse Bucerus, cui Lutheranos omnes, inio & Lutherum ipsum eidem adhibuisse referunt, Roard. artic. 12. Hosius libr. 1. contra Brent. Castro, verbo, Eucharistia hares. 11. Codrus libro 3. miscellaneartum, tracta. 8. & 9. ubi late refert huius erroris originem. Sanderus etiam libro 7. de visibili monar. hares. 205. anno. 1555. refert in consensu VVitembergensi anno 1537. subseripisse in hunc errorem omnia capita Lutheranae & Zuinghianae doctrinae. Lindanus in 4. indice hares. tribuit etiam hunc errorem Nestorio, citans epistolam Cyril. Alex. ad Colosyrus, alios plures huius haresis fautores refert Bellarm. libr. 4. a principio, ubi per sex capita late hunc refellit errorem.

Fundamentum huius haresis solum esse potest, quia sacramentum hoc est institutum propter usum, ut patet ex illis verbis, Accipite & comedite: ergo tantum consistit in usu, sicut cetera sacramenta: sed Christus tantum est praesens, quando est sacramentum: Ergo. Et confirmatur, quia cetera sacramenta sunt quaedam actiones sacrae, extra quas elementa non sunt, nisi elementa: ergo idem dicendum est de hoc sacramento, si autem hoc sacramentum solum est in usu & actione, Christus erit in illo tantum in usu, quia tantum est in illo, dum est sacramentum.

Dicendum vero est primo, corpus Christi fieri praesens in hoc sacramento, finita consecratione ante usum. Hac conclusio est deinde, quam infra, quaest. 78. iterum necessario tractaturi sumus, agentes de forma: nunc breuiter probatur, primo, ex verbis institutionis, nam, ut recte Concilium Tridentinum ponderauit, priusquam Apostoli Eucharistiam de manu Domini suscipissent, ipse dixit, Hoc est corpus meum: ergo veritas illorum verborum requirit praesentiam Christi ante usum, Christus enim non exiit, Hoc erit corpus meum, nec apposuit conditionem, si sumatur, sed absolute, & de praesenti dixit, Hoc est corpus meum: est autem verbum eius verum & efficax. Vnde Bucerus ad tuendum suum errorem verba formae peruertit, & ita explicat, Hoc est corpus meum, id est, haec actio exhibet corpus meum: sed haec non est expositio, sed voluntaria corruptio verborum, contra eorum proprietatem & significationem, & contra totius Ecclesiae sensum, & omnium Patrum expositionem: sic igitur argumentum concluditur. Aut veritas & proprietates verborum retinenda est, aut non: si non, omnino tollenda est praesentia, quia nullum relinquitur fundamentum, ad rem difficilissimam credendam, si vero primum, secundum idem Catholicam faciendum est: ergo statim consummatis verbis praesentia credenda est, quia hoc requirit veritas, & proprietates verborum. Hinc Irenaeus lib. 5. capite 2. Quando mistus calix, inquit, & fractus panis suscipit verbum Dei, sit Eucharistia sanguinis & corporis Christi. Idem Chrysostomus Homil. de prodicione

Juda Ambros. libr. de myst. cap. 9. Adelm. epi. ad Ber. ring. & multi alij comparant efficaciam dictorum verborum cum efficaciam illorum, fiat lux &c. Confirmari potest ex Paulo, ad Corint. 10. dicente, Calix cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Sentit ergo calicem benedictum, seu consecratum sanguinem Christi continere: & infra, Panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Domini est? Ille ergo panis diuinus, qui distribuitur, & datur fidelibus, corpus Christi est, non igitur fit in ipso usu sed potius esse supponitur. Secundo, haec est sententia omnium sanctorum Patrum dicentium, Sacerdotes Domini, ore suo, & verbo Christi, conficere hoc sacramentum, & panem in corpus mutare, quos infra, dicit & iterum, q. 78. suso sum allaturus, & ideo nunc solum praeter citatos referam Eusebium Emis. Hom. 5. de Paschate centem. Sacerdos verbo suo secreta potestatem conuertit, & Greg. Niss. lib. de S. Baptismate, circa principium dicentem, Panis est in initio communis, sed ubi mysterium sacrificauerit, corpus Christi dicitur, & est, & eodem modo vinum, cum firmiter exigui pretij ante benedictionem, post sanctificationem aut quae a Spiritu sancto procedit, sanguis est Christi. Idem orat. Carethes. Hic panis per verbum Dei sanctificatur, & in corpus mutatur statim ut dicitur est a verbo, Hoc est corpus meum. Tertio probatur rationibus. Prima & praecipua sumitur ex institutione, quia Christus non dedit hanc virtutem vni, sed verbis, vt ex eorum veritate, & doctrina Ecclesiae constat. Secundo, quia ex vi potest explicari probabili ratione, quando & quomodo incipiat esse praesens in usu. Quaeritur an sit in tempore, vel in aliquo instantiatum. Item an quamdiu est in ore vel in gutture, vel quamdiu applicatur ad sacerdotem? quidquid n. dicas, nulla ratio aut fundamento fulciri potest. Vnde arguetur tertio, quia natura cibi est, vt sit res permanens, & vt prius sit, quam comedatur: vnde in conuicio prius praeparatur & apponitur cibi, quam sumatur, & ita Patres, ubi de sacramento hoc disputant, aliud dicunt esse, conficere hoc sacramentum, aliud distribuere. Vnde Dionys. de Eccles. Hierar. c. 3. p. 3. circa finem de mysteriis huius sacramenti loquens, dicit, Postulare vt tanto ministerio dignus fiat, & vt sacramenta sancte conficiat, & caste distribuat. Quarto hoc sacramentum licet sit propter usum, non tamen est ipse usus, sed est materia, qua vtendus est: & ideo supponitur vsui, ac deinde licet ad usum, non tamen solum institutum ad usum sumendi, sed et, vt offeratur in sacrificium, & ideo prius quam sumatur ad est Christus, quando immolatur. Quinto a posteriori est ratio ex usu Ecclesiae, quae prius, quam hoc sacramentum distribuatur, adorandi proponit fidelibus, quae esse a postolica traditione constat ex Liturgiis, Iacobi Basilij & Chrysi. & ex Clemente & alijs, quos referemus infra agentes de forma, nunc satis sint verba Dionysij, de Eccles. Hierar. c. 3. p. 2. Pontifex sacrosancta, & augustissima mysteria conficit, & quae antea laudauerat venerandis operata atq; abdita signis, in conspectu agit diuinisque munera reuerenter ostendens, ad sacram illorum communionem, & ipse conuertitur, & reliquos vt communicent, hortatur. In quibus verbis illud est obseruare licet, aliud esse conficere mysteria, aliud sumere, vel distribuere, & illud praecedere, hoc vero subsequi: Statim vero post confectum sacramentum coli prius, quam sumatur. Vltimo fundamentum haereticorum ex dictis expeditur est, quia vt dixi, licet hoc sacramentum sit propter usum, non tamen est ipse usus: in quo differat ab alijs sacramentis. Quae differentia ex traditione Ecclesiae & ex propriis naturis sacramentorum & ex formis eorum intelligenda est: forma n. baptismi v. g. actio n. & vsus indicat, ergo te baptizo: forma aut huius sacramenti non indicat usum, sed praesentiam Christi sub speciebus consecratis. Hoc est corpus meum.

Dico secundo, corpus Christi sub speciebus permanet, & durat post absolutum sacrificium etiam si a fid. li.

Roard.
Hosius.
Castro.
Codrus.
Sanderus.

Lindanus.

Bellarmin.

Conc. Trid.

Irenaeus.

ad delibendum non consumatur. Est deinde, sequitur enim evidenter ex precedenti, & ex veritate verborum, ut infra exponam, & ita est definita in Tridentino. Cano. 4. & 6. Probatur præterea ex praxi & traditione Ecclesie. Primo enim fuit perpetua consuetudo servandi hostiam consecratam in Ecclesia, tum ob fideliū consolationem, & ad cultum & adorationem tum maxime, ut subueniatur infirmis, ne in extremo periculo præteriret viatico, ut significatur in Concilio Niceno, c. 12. & 13. clarius in cap. Presbyter. & cap. Qui bene, de consecr. d. 2. & in Concilio Vvornaciensi & Arelatensi. & Concilio Lateranensi, sub Innocentio tertio, cap. 19. & 20. & in decretalibus ex lat. titulus, & diligentia adhibenda in custodia Eucharistie, & ad hoc confirmandum multa sumi possunt ex his, quæ de praxi Ecclesie circa hoc sacramentum diximus supra, sectione 5. præsertim, quæ ex Ambrosio. oratio. de fratre suo Saty. 70. & ex Gregorio Nazian. orat. de sorore sua Gorgonia adduximus. Quibus addi potest Clemens Papa ep. i. ad Iacobum fratrem Domini, ubi dicit, vnum ex præcipuis Clericorum muneribus esse, ut corporis Domini particulas, quæ communicantibus supersunt, obseruent, & in li. 8. consilior. cap. 20. Postquam omnes sumpserunt, inquit, accipiunt Diaconi reliquias, & portant in Pastophoria, id est, in thalamum, ita enim vocat Sacramentum, in quo sponsum animarum collocatur. Optima sunt etiam verba Cyrilli, epistol. ad Colosyr. quæ referam statim conclusione sequenti. Præterea Amphiloehius in vita Basilij refert, illum fuisse solitum servare Eucharistiam in aurea columba, quæ ante altare pendebat, & in fine vite obtulisse sacrificium, & quandam partem Eucharistie referuasse, ut eam in viaticum sumeret. Sunt etiam in Ecclesiasticis historiis multa exempla & miracula, quibus hæc veritas evidenter confirmatur: quæ est illud apud Gregorium Turonens. lib. 1. de gloria mart. capite 86. de Diacono, qui cum portaret pyxidem Corpus Domini continentem, hostia consecrata exire visa est, & ab altari volare, quoniam Diaconus ille impurus erat, & libidini deditus. Similia videri possunt in Beda libr. 4. Histor. Anglie. capite. 24. & in vita Bernardi, libr. 1. capite 11. & alia plura ad hanc veritatem confirmandam afferunt citati authores, & Claudius repet. 4. capite 12. Vltimo probatur ratione, quia hoc sacramentum non consistit in usu, sed habet esse permanentem: ergo licet non sumatur, permanebit sacramentum: ergo etiam in eo durabit Christi præsentia, quæ tamdiu durat, quamdiu ipsum sacramentum. Confirmatur congruentius adductis sectione præcedenti, quæ hic ferè accommodari possunt omnes: decuit enim ut Ecclesia Christi posset habere sponsum suum secum præsentem, non tantum in figura, ut olim Synagoga nec aperte & clare, ut beati, sed occulte ac tectè, verè tamen & realiter.

Dicendum est tertio, tamdiu conservari Christum præsentem sub speciebus, quamdiu species illæ ita permanent, ut sub eis posset substantia panis vel vini conservari. Hæc conclusio colligitur ferè ex omnibus Theologis, & Catholicis scriptoribus, Dico Thoma, in 4. d. 9. qu. 4. artic. 2. quæst. 1. & infra, quæstione 76. artic. 6. quæst. 4. quæst. 80. artic. 3. Alenf. 4. p. quæ. 45. membr. 1. ar. 2. Durando, d. 9. q. 3. ad 1. & d. 12. quæst. 3. & ibi Richardo, artic. 2. q. 2. & d. 9. artic. 1. quæst. 1. & ibi Paludano, quæst. 1. & dist. 12. qu. 5. & ibi Scoto, quæst. 6. Maior. q. 4. Gabr. quæ. 1. artic. 3. dubio tertio, & lect. 84. in canon. Capreolo, d. 13. quæst. 1. artic. 3. & recentioribus omnibus. Et in primis, quod corruptis speciebus desinat sub eis esse Christus, nullus dubitat, licet nonnulli id male explicant, ut infra q. 76. videbimus. Et ratio est, quia nec consecrantur, nec habent rationem sacramenti, nisi species panis & vini. Quod vero Christus sit ibi, quamdiu illæ durant, probatur primo ex verbo Christi: Hoc est corpus meum, habet enim firmam & stabilem veritatem: ergo quamdiu

Franc. Suarez Tom. 3.

sensibile, seu contentum sub his speciebus sensibilibus, signari potest, tamdiu vere dicitur esse corpus Christi ex vi & efficacia eiusdem verbi. Vnde Cyrill. Alex. ep. ad Colosyr. apud Turria lib. 4. pro epistolis Pontificiis, cap. 19. Insuper inquit, qui dicunt, mysticam benedictionem non ita valere ad consecrationem, ut remaneant reliquie eius benedictionis in alterum diem: non enim alteratur Christus neque sanctum eius corpus mutatur, quin potius virtus benedictionis, & vivifica gratia perpetua est in eo. Ex quibus verbis plures huius veritatis confirmationes colligi possunt. Prima est tacta supra q. 63. art. 5. quia species consecrata, quamdiu durat, consecrata permanet: ergo continent corpus Christi. Secunda, quia illæ species manent, quasi informata, & ad significandum determinata à precedenti forma: ergo quamdiu durat, significationem retinent efficaciam & veritatem, ergo retinent Corpus Christi. Tertia, quia hæc præsentia, & quasi coniunctio Christi cum speciebus, est veluti quoddam donum gratuitum Dei, quod ex parte Christi, aut Dei non aufertur, si in altero extremo non sit mutatio, sicut hac ratione vno hypostatice, vel vno per gratiam, aut gloriam, immutabiles sunt, si ex parte alterius extremi seu hominis non ponatur impedimentum. Quarta, quia Christus peracta consecratione permanentè manet sub speciebus: ergo quamdiu manent species, durat præsentia Christi. Patet consequentia, quia nulla alia lege vel ratione potest definiri tempus, quò illa præsentia dureret: si enim durantibus speciebus recedit Christus, vel hoc facit pro arbitratu, absque vlla certâ lege, seu promissione, & hoc esset magnum Ecclesie incommodum, alias nunquam possemus esse certi, an dureret Christus in hostia consecrata, vel iam recesserit: Si autem in hoc est aliqua certa lex & promissio, nulla certe alia excogitari potest certior, & Ecclesie sensui magis consentanea. Ex quibus sequitur primo, errasse hæreticos, asserentes, quando aliquis indigne accedit ad hoc sacramentum, statim Christum recedere, & substantiam panis redire, antequam comedatur, est enim hæc aperta hæresis, & contra Paul. 1. ad Cor. 11. dicentem, Qui indigne manducat & bibit, &c. & in ipsa prima institutione damnata est hæc hæresis, nam in illa manducatur Iudas Corpus Christi, ut supra diximus ex sanctis Patribus, & plura de hac dicemus infra q. 80. agentes de vlt. legere contra hunc errorem Guid. lib. 1. de hoc sacramento.

Sequitur secundo, falsam esse sententiam eorum, qui dixerunt recedere Corpus Christi, si in lutum cadant species, vel si pollutis manibus attingantur, de quibus in sequentibus dicturi sumus latius.

Sequitur tertio, errare eos, qui dixerunt, durare Christum sub speciebus, donec sumantur, statim vero, ac sumuntur recedere, antequam alterentur seu corrumpantur, ita docuit gloss. in capite, Tribus gradibus, de consecratione. d. 1. & in cap. Non iste, ibi. & antequam indicant. Hugo Viçto. l. 2. de sacrament. p. 8. c. 13. & Innoc. lib. 4. de hoc myst. capite 15. sed hi duo authores explicari quodammodo possunt, ut infra in fin. quæstion. 76. dicam: illius vero glossæ sententia nimis falsa est, & piæ aures offendit. Primum est contra mentem omnium Catholicorum, qui suscipientes Christum, tamdiu existimant illum intra se retinere, quamdiu conuersio vel immutatio panis durare potuisset, & ideo diligentius student eo tempore se colligere & orationi vacare. Vnde Clem. Papa ep. 2. Qui refectiva corporis, quæ in altari relicta sunt, consumunt, non statim ad communes accipiendos cibos conueniant, ne sanctæ portioni commisceant communem cibum. Confirmantur ex cap. Si quis, de consecr. d. 2. ubi imponitur pena ei, qui propter ebrietatem euomerit Eucharistiam, vnde ex vlt. Ecclesie, si contingat euomi ab infirmo, ad oratur & habetur, ut verum sacramentum. Præterea, quia, si corp⁹ Christi in pyxide existens, durantibus speciebus, non recedit, cur disce-

s. Cyrill. Turrian.

t. Cor. 11.

Guilmund.

Falsum est: Christi recedere ab hoc sacramento, antequam alterentur seu corrumpantur species.

S. Clemens.

det existens intra hominem, cum hæc præcipue de causa ibi permaneat, vt quodammodo cum homine corporaliter & familiariter coniungatur, vt Cyrill. Hilar. & alij Patres loquuntur? Confirmatur, quia alias aperitur via, vt aliquis dicat, Christum reuera non ingredi corpora nostra, sed recedere, cum primum species ad os perueniunt, quod si hoc est hæreticum, quia Christus dixit: carnem suam manducari: ita illud est omnino falsum, quia sicut cibus, qui manducatur intrat corpus manducantis, ita in eo manet, donec conuertatur: Vnde Christus etiam dixit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, manet in me, & ego in illo. Denique ante alterationem specierum, non succedit ibi alia substantia: ergo nec recedit substantia Christi: Antecedens patet, quia nec panis redit ex omnium sententia, vt infra videbitur, nec ad aliam substantiam sunt dispositiones sufficientes: Consequenter vero probatur, quia species non manent vacuæ: prædicta ergo regula certa & inuolabilis retinenda est, alioquin non possunt similes errores facile vitari.

DISPUTATIO XLVII.

De eadem præsentia Christi in hoc sacramento, Quid sit.

E hæc pauca dicunt Theologi, eam enim ex professo non disputant, sed attingunt tantum, dum de transubstantiatione differunt: ex illo tamen, non parum lucis posse huic materię afferri, si exacte, quid hæc præsentia sit, intelligitur, & quomodo ad præsentiam Corporis Christi in propria specie comparetur: illud ergo prius in hac disputatione diligenter explicare curabo, & inquirere, tam re, quam modum loquendi, qui ex illa consequitur, declarando, de altera vero comparatione sequentem disputationem inuestigabo.

SECTIO I.

An hæc præsentia sit aliquid reale & intrinsecum Corpori Christi, & ab eo aliquo modo distinctum.

Præsentia Christi in Eucharistia est vera res, seu modus realis. Scotus. Conc. Trid.

Omnia opinionibus, quoniam eas in sequentibus attingemus breuius & commodius, dicendum est primo, præsentiam hanc esse rem aliquam veram, seu modum realem in rerum natura existentem. Hanc conclusionem existimo esse certissimam, & communem Theologorum, dist. 10. & 11. vbi Scot. distinctius eam attingit, d. 10. q. 1. d. 11. q. 3. artic. 2. & vt probetur, suppono verba Concilij Tridentini, sessio. 13. cano. 1. definitis, Christum esse sub speciebus, vere, realiter, ac substantialiter. Quibus verbis intendit docere totam rem, totamque substantiam vere ac proprie existere (vt sic dicam) intra species, & esse intime propinquam, seu indistantem ab illis. Et hoc esse debet fundamentum totius huius disputationis, & hoc ipsum confirmant omnia, quæ in præcedenti disputatione tractata sunt. Ex hoc ergo concludo primo, Christum esse sic realiter præsentem speciebus, est effectus realis in rerum natura: ergo præsentia ipsa est aliquid reale. Patet consequentia, quia per præsentiam fit formaliter præfens realiter: antecedens patet, tum ex sententiis Patrum afferentium, esse inigne opus diuinæ omnipotentię Christum fieri hic præsentem, tum etiam, quia si non est realis effectus, nihil erit, nisi fortasse aliqua significatio, vel metaphora. Et confirmatur primo, quia ratione huius præsentię vere ac realiter Christus à nobis sumitur, & intra nos existit, sed hæc & similia aliquid reale sunt, alioquin incidemus in hæresim Caluini dicentis, sola fide apprehendi. Confirmatur secundo, quia hæc præsentia est fundamentum veræ relationis realis, propinquitatis & distantię: Christus enim existens in altari, realiter est nobis propinquior, quam

ante consecrationem: ergo necesse est, hanc præsentiam aliquid rei esse.

Dico secundo. Hæc præsentia realis, præter ipsam substantiam Corporis Christi, dicit aliquid intrinsecum illam efficiens, explicatur & probatur, quia corpus Christi esse præfens in hoc sacramento, in primis requirit, vt substantia corpus Christi ibi adhit, & contineatur, quod per se notum est in fide: hoc enim sensu probauimus hæc præsentiam Christi. Deinde, illum adesse ibi, aliquid est, quod ante consecrationem non erat, & non est denominatio extrinseca in ipso corpore Christi: quia, scum ante consecrationem non esset Christus, nisi tantum in celo, intelligi non potest, vt denuo fiat realiter præfens terræ, & propinquus rebus, à quibus antea distabat, illis non mutatis, per solam extrinsecam denominationem, absque aliquo nouo modo reali in ipso corpore Christi. Confirmatur, quia nulla est forma realis extrinseca, à qua possit hæc denominatio provenire. Dices, possibile sum à speciebus, absque alio modo inherente corpori Christi, sicut Verbum diuinum denominatur, Homo, ab humanitate illi vnita, sine nouo modo in ipso Verbo existente. Respondeo, posse quidem Christi corpus denominari ab speciebus contentum, vel aliquo modo vnictum illis, & quodammodo etiam panem sacramentalem, tamen hæc denominationes supponunt Christum realiter præsentem sub speciebus, quæ præsentia, non potest esse tantum denominatio extrinseca ab illis, sed requirit nouum modum existendi in ipso corpore: nam ante consecrationem, Christus non erat præfens loco, vel spacio, in quo sunt species, vel speciebus ipsis: & ideo non possunt species tribuere formaliter corpori Christi, vt sic præfens, nisi ipsum corpus in se alter se habeat, alioquin manens in solo celo posset denominari extrinsece præfens à speciebus: vt in exemplo adducto, si Verbum diuinum ante incarnationem non esset vbi que, impossibile fuisset realiter coniungi humanitati in vtero B. Virginis, nisi prius intelligeremus, acquirere ibi modum præsentię, quæ fieret ab humanitate indistans, licet modus vnionis nihil illi postea superadderet: nunc autem non indignit noua præsentia, quia per suam immensitatem est vbi que præfens. Aliter etiam explicatur, nam si vera esset hæc hereticorum dicentium, Christi humanitatem esse vbi que, tunc verissimum esset, non oportere, vt per consecrationem adderetur corpori Christi aliqua præsentia, vel modus intrinsecus, sed sola denominatio, vel vtriusque specierum ipsa tamen vbi que esset realis intrinsecus modus in ipsa Christi humanitate, nam ratione illius esset veluti diffusa realiter per omnes res, & intime in illis: supposita ergo fidei veritate, quod ante consecrationem humanitas non est vbi que, nec realiter intra species, quam per consecrationem se est, vt hæc præsentia, quam per consecrationem acquirit, sit aliquid intrinsece efficiens, aut denominans ipsum Corpus Christi.

Dico tertio, Hæc præsentia est aliquid ex natura rei distinctum à substantia corporis Christi, & ab omnibus accidentibus, quæ in celo habet. Probatur, quia neque ex vi substantię, neque ex vi omnium istorum accidentium sic realiter præfens, aut indistans à speciebus, illis immutatis manentibus, secundum præsentiam realem seu localem: quod tamen habet ex vi huius præsentię. Secundo hæc præsentia acquiritur corpori Christi, per notam actionem realem: ergo necesse est, vt aliquid addat ex natura rei distinctum. Simile argumentum est, quia hæc præsentia potest amitti, integra manente substantia corporis Christi & omnibus accidentibus, quæ habet in celo: & tunc aliquid reale amittitur in hæresim corporis Christi: ergo necesse est, esse aliquid ex natura rei distinctum ab illis, quæ manent in illo. Qui enim intelligi potest, vnum realiter separari ab alio, & per actionem reale posse illi addi, absque aliqua distinctione, quæ in